

CERNAUȚI

IANUARIE—FAUR 1938

An XIII
1938

FĂT-FRUMOS

Director : LECA MORARIU

Nr. 1

EP. BUCEVSCI

Vasile Stefaniuc
Tatăl lui T. V. Stefanelli

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ — SOCIALĂ

3.157

14387

FĂT=FRUMOS

An. XIII
1938

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 1

Pentru prietenia româno-cehoslovacă

Sărbătorirea recentă a abatelui Metodi Zavoral, distinsul și generosul prieten de zile grele și apoi de zile bune al neamului românesc, i-a prilejuit și un omagiu în forma unui frumos „bucchet din poezia română” („*Kytice z rumunské poesie*”), traduceri de d-na Božena M. Šešan.

E o elegantă plachetă, de 58 pagini, având coperta împodobită cu tricolorul românesc și cu un peisaj pitoresc și conținând întâi „*legende și balade istorice*”: „Mama lui Ștefan cel Mare”, „Daniil Sihastru”, „Ștefan și codrul”, „Movila lui Burcel”, „Sergentul” și „Regina Ostrogoților” — apoi „*poezii*”: din *Carmen Sylva*, „Rugămintea” și „Mama”; din *Alecsandri*: „Mândruliță dela munte” și „Curcile”; din *Eminescu*: „Ce te legeni, codrule”, „Și dacă ramuri bat în geam”, „Kamadeva”, „De ce nu-mii vii”, „Lasă-ți lumea ta uitată”, „O mamă”; din *M. Cugler-Poni*: „A căzut o rază lină”, „Amorul”, „Lăsați-mă să cânt în pace”, „O roză vestejită”; din *V. Micle*: „Nu plânge”; din *R. D. Rosetti*: „Departé” și „O poveste tristă”; un sonet de *Vlahuță*; din *Coșbuc*: „Cântecul fusului” și „Mamă, sunt silită eu?”; din *Goga*: „Dorurile mele”, „Singur”, „Mor azi zâmbetele mele”; și din *Al. T. Stamatiad*: „Amurg” și „Simfonia de toamnă”.

În „însemnări” se dau date biografice și aprecieri asupra poeziilor, precum și explicații ale unor cuvinte, ca dorobanț, doina, hora ș. a.

Și cine nu cunoaște limba cehă, își poate da seama imediat de meritul traducătoarei de a fi păstrat exact ritmul și versificația originală.

Traducătoarea a primit scrisori de admirație dela numeroși intelectuali și poeți, precum: abatele Zavoral, prof. H. Jarnik, d-na Ruškova, Zd. Bar, I. Vesely; poeții J. Borecky, J. Jahoda, P. Fingal, poeta Božena Fmarja Verna, care știe românește și a scris în cehește poemul „România, țară binecuvântată”, poem ce va apare

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ

Fond „G.I.K.”

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
GRĂȘUL ȚĂTRA NEAMȚ

14387

3.157

curând în traducere românească de d-l Milan P. Šesan, în „Junimea literară“.

Aprecieri elogioase au adus și ziarele mai mari cehoslovace : Narodni Listy, Narodni Politika, Ceske Slovo, Prager Presse, Nedelni List, Venkov, Lidove Noviny, Pisecki Listy etc.

Ziarele subliniază importanța acestei antologii, cea dintâiu care face cunoscută publicului cehoslovac poezia română, completare binevenită a traducerilor, destul de numeroase, din proza românească. Iar d-l I. Stacca, Aromân naturalizat în Cehoslovacia, consul general român la Praha, care a tradus în cehește mai multe piese românești de teatru, numește antologia aceasta „o piatră nouă și tare la clădirea reciprocității cehoslovaco-române“.

Antologia aceasta ne oferă prilejul să apreciem o faptă, o publicațiune similară a Verei Mora (Carolina V. Šesan), primadona care e întruparea cea mai aleasă a legăturii dintre cele două neamuri, în domeniul muzicii.

La sfârșitul anului 1936, ea, împreună cu maestrul Ivo Dyro, pianistul care o însoțise în turneul ei românesc din 1935, făcea să apară la Praha broșura „*Rumunská píseň*“ (32 pagini).

E un tratat complet asupra cântului popular românesc, vorbind despre : doină, cântece bătrânești (pisne starych), doine fără cuvinte, cântece haiducești, doine de dragoste, caracteristica doinei, influențe străine, hora și celelalte dansuri, colinde, cântece de nuntă și bocete.

Autoarea îi servește cetitorului cehoslovac considerațiuni teoretice, competente și bine informate, asupra chestiunilor amintite ; dar ea face mai mult : dă și texte, în românește și în traducere, ba chiar și probe de melodii, toate cu adevărat reprezentative ca frumuseță : din colecția regretatului Alex. Voevidca, din Ion V. Borgovan, Tib. Brediceanu, St. Golestan, C. Porumbescu („Frunză verde mărgărit“), Al. I. Zirra, G. Brăiloiu, I. Scheletti.

Capitolele finale informează despre aprecierile unor compozitori străini asupra cântului popular românesc, aprecierile compozitorilor români, culegătorii cântecelor populare și despre compozitorii în stilul cântecului popular.

Reproducem aprecierile compozitorilor străini, din traducerea completă a broșurii, datorită amabilității d-șoarei dr. Maria Věkrna din Suceava :

„Celebrul compozitor de opere Karl Maria Weber, într-o călătorie prin Oltenia (partea apuseană a Munteniei, pe valea

Oltului), a fost atât de surprins și de încântat de perfecțiunea cântecului popular românesc, încât la compunerea operei „Freischütz“ (în ceheste „Castrostřelec“) a utilizat în corul finerelor fete cântecul popular oltenesc „Foaie verde rosmarin“ — (după M. Vulpescu).

Și nemuritorul Liszt, în timpul unei vizite la boierul Căslariu, în Iași, a fost atât de încântat de frumusețea cântecelor populare românești, care i-au fost interpretate de cântărețul lăutar și cântăreț popular român Barbu Lăutarul, încât, de atâta entuziasm, l-a îmbrățișat și l-a sărutat.

Marele poet francez Jean Richepin laudă în „Les Annales“ gingășia și poezia cântecelor populare românești.

Era locul aci să se mai citeze și aprecierile, atât de substanțiale, ale unui Bela Bartók.

Dintre aprecierile românești se reproduc : a lui Sabin Drăgoi, care merge până la a afirma că muzica populară românească o înțelege pe cea a țărilor apusene ; a lui M. Vulpescu, convins că muzica populară românească oferă toate posibilitățile pentru creațiuni nouă și artistice ; a lui Zirra și a lui M. Costin, cari găsesc că compozitorii români încă nu cunosc de ajuns muzica populară și îndeosebi n'o utilizează ; în sfârșit, opinia cântărețului de operă D. Gălman că muzica românească își așteaptă încă pe Grieg al ei, care să creeze nu numai rapsodia, ci să ajungă apogeul cu simfonia pur românească.

Lipsește — probabil intenționat — cunoscutele aprecieri ale maestrului Enescu, care au stârnit nedumerire și controversă și au fost refuzate în parte de el însuși.

„Cei mai merițiși culegători de cântece populare românești sunt : Al. Flechtenmacher, I. Vorobchievici, G. Muzicescu, V. Tătaruș, în colaborare cu d-na S. Teodoreanu-Muzicescu, C. Porumbescu („compozitor de talent, a lăsat aproape 300 compoziții, cântece populare și artistice, coruri lumești și bisericești. El este autorul *primei* opere românești „Crai nou“, pe motive populare“ — eroare : prima e „Baba Hârca“. „Autor al cântecului patriotic „Pe-al nostru steag“ (Na nașem praporu), care se cântă până astăzi, alături de imnul național“), — E. Mandicevschi („a prelucrat în mod sistematic cântecele populare“), D. Kiriace, Alex. Voevidca („a cules toată viața sa cântece populare. . . O comoară plină de valoare“), Tib. Brediceanu, Al. I. Zirra, Dr. E. Monția și alții“.

Am relevat, prin tipar, faptul că ilustra noastră compatriotă a ținut să pună în evidență *contribuția Bucovinei*, destul de neglijată aiurea.

S'a mai putut vedea, din aprecierile citate în paranteză, că rubrica aceasta a culegătorilor se cam confundă cu cea următoare, a *compozitorilor în spiritul muzicii populare*, unde găsim numele : Gh. Scheletti, Caudella, G. Ștefănescu, G. Dima, *T. cav. de Flondor*, I. Paschill, I. Vidu, C. Alessandrescu, Andreescu-Iași, I. V. Borșovan, C. Brăiloiu, Sabin V. Drăgoi, G. Enescu („Kubelik al Românilor și celebru compozitor de rapsodii românești și al operei „Oidypus“, care a dobândit mare glorie la Paris. Este membru onorific al Academiei Române“), St. Golestan, *Șt. Ionescu-Milano* (tenor), Mihail Jora, C. C. Noțara, Nona Otescu, *George Pavel*, Tache Popescu, C. Rădulescu (tenor), O. Spirescu, *Al. Zavulovici* („profesor de muzică în Cernăuți și cel dintâiu compozitor *bucovinean*, care a fost ales membru al „Academiei (!) din București — eroare : vrednicul nostru profesor și compozitor e cel dintâiu Bucovinean ales membru al „Societății compozitorilor români“). Seria se încheie cu Al. I. Zirra. Se mai dau apoi numele *traducătorilor cehi* de cântece populare *românești*; sunt trei: Dr. Jiri Stacca (v. mai sus), d=na prof. Dr. Jindra Flajšhans (Flajšhansová), lectoră la univ. din Bratislava, și — d=na *Božena M. Šesan*, „soția profesorului universitar, întemeietorul și președintele societății „Prietenii Cehoslovaciei“ din Cernăuți. Cehă de origine, d=sa traduce cântece românești populare și artistice în ceheste precum și cele cehesti în românește. Multe traduceri au apărut în tipar“.

Iată deci două protagoniste de autentică elită, mama și fiica, în colaborare atât de fericită, de frumoasă și de efectivă cu soțul și părintele, pentru strângerea legăturilor, atât de reale, dintre cele două neamuri, cărora le aparțin. Cinste și recunoștință lor!

Victor Morariu

•••••

Dedicație biografilor

*Omule! Să bagi de seamă
Cum te porți și cum te 'nvârți,
Scormonindu-ți chiar pelinca
Biografii scriu la cărți...*

*Cum gălesc o urmă 'n scuteci
Ei se ceartă în discant,
Disputându-și cu 'ndârjire
Aureola de savant.*

Finul lui Pepelea
(= C. Berariu)

Notă. — Dăm în vileag, din mapa redacției noastre, această postumă sarijă anti-biograficească a lui *Constantin Stănică Berariu* († 1929), care, din îndemnul lui Eminescu, semnează *Finul lui Pepelea*.

Spre sara lui Sfântu-Vasile (Obiceiuri din Nordul Moldovei)

Piesă într'un act de Tiberiu Crudu

DECORUL

Casă țărănească: în fund o ușă, spre dreapta o fereastră; sus, spre răsărit icoanele. La stânga blidarul, patul cu zestrea și lada. Lângă ușă cofa cu apă. Colăcei înșirați pe ață în cuiu. Sub fereastră laiță lungă, lăicere pe pereți, candelă aprinsă la icoane. În mijlocul casei, masă cu câteva scaune. Pe perete, calendar mare pentru Anul-nou. Un mic dulapaș cu sticle de vin, păhăruțe, șervețele.

La ridicarea cortinei, în dreapta spectatorilor, pe scenă, un moșneag, socrul femeii de gazdă, se muncește să potrivească un cerc la fundul unui budăi, pentru buhaiu. Lângă el un copil mai răsărit fosăie și el, uitându-se cum meremetisește moșneagul buhaiul. În stânga doi copii își cearcă uneltele: unul un harapnic, celalt un clopoșel, care nu prea merg bine. O fetiță aleargă voioasă, când la moșneag, când la copii și se uită lăcomoasă la pregătirile de urât, dar e hâtcăită și dintr'o parte și din alta și se mulțamește să privească măcar de departe, îndurând resemnată alun-garea ei de fraji.

La mijloc Măriuca (nora moșneagului și mama copiilor), femei în floarea vârstei, foarte nervoasă pentru că nu i-a venit de sărbători bărbatul de pe front, cum scrisese. Din această pricină n'are nici un chef. Toate pregătirile de urătură și toată bucuria celorlalți, pe dânsa, în loc s'o înveselească, o întristează și o fac nesuferită.

De față mai este o vădană migieșă (Susana) și două fete mari, cari umblă să se vrăjască și nu știu cum. Capul răutăților este vădana. Ea le înțește pe toate.

SCENA I

Măriuca (privind cu dispreț și ciudă la socrul său care vrea să facă bucurii nepoților): Ai ajuns și 'neata în mintea copiilor, tătucă! Buhaiu le trebuie lor acum, să ragă pe la fereștile oamenilor? Uite varga din cuiu! Când i=oi croi, toți au să ragă, dacă nu m'ascultă să steie binișor acasă. Toți au să buhăiască!

Moșneagul: Da de ce grăești așa, fată hăi? Ori nu cumva îi ținea copiii 'n casă, tocmai în ia=sară, legați de piciorul patului?

Măriuca: Și de ce nu? 'Netale ce=ți pasă! Dacă s'or bolnăvi de frig, i=a mușca vre=un câne ori i=or bate niște zablăi și le=or lua clopoșelul; mie au să=mi urle 'n cap. Eu am să năcăjesc cu dânsii nu 'neata! Și de năcaz is sătulă până ici (arată cu mâna peste cap).

Moșneagul: Ei lasă, nu purta tu grijă de aiestea. Cojocèle, ca să se 'mbrace, au; câinii răi is legați pes=tăt locul! Iar băetanii nu=s ei așa hapsâni să=și puie mintea cu niște găgălici de băieți. Asta=i vorbă pe de geaba!

Vădana (Susana) : Mai așa ! Moșu Ananie are dreptate ! Lasă fa, copiii să petreacă. Lasă=i, săracii, să tremure și ei oleacă de frig, să câștige vre=un gologan, vre=un colăcel, vre=un ghionț=două ! Altfel cum au să fie mințe c'o fost cu uratul ! Ș'apoi doar sara asta i=a lor !

Fetele : Ba=i ș'a noastră !

Moșneagul : Ba=i a tuturor, dragii bătrânului ! Da, ian să vă întreb ceva, măi gaitelor ! Să nu care cumva să fi 'nchis vre=una din voi poarta ! S'o lăsați deschisă așa cum am lăsat=o eu !

Fetele : Da de ce, moșule ?

Moșneagul : De ce ? Pentru că poarta se lasă deschisă 'n ia=sară, ca să aibă pe unde intra norocul !

Măriuca (Nora) : Norocul l=o mâncat scârba pe drum. Nu mai ajunge el să între pe poarta noastră !

Vădana : Fa, nu=ți cere osândă sufletului ! Nu mai meni a rău, că nu=i bine !

Fetele : Hai, mai de grabă, lelică Măriucă și lelică Susană, hai să facem celea ... știți ...

Măriuca (ațoasă) : Ce=i celea ?

Fetele : Parcă nu știi ! Ce se face de obicei în sara asta.

Susana : Ei, te faci și tu proastă ! Vrau fetele să se vrăjască oleacă !

Nora : Piii ! Că chiar ați nimerit=o ! De vrăji îmi arde mie acum.

Susana (cu ton înțelegător) : Da de ce=ți arde ție, mă rog ?

Măriuca : Ei, nu mă lua așa ! Tu nu știi ce=i în sufletul meu ... Fa, să=mi tai o bucată cu cuțitu din carne și cred că un strop de sânge nu curge. Tot îi boțit la inimă !

Fetele : Lasă, gândurile la pustia, lelică Marie !

Măriuca : Le=aș lăsa eu bucuroasă, dar, vezi, nu mă lasă ele pe mine. (În tot timpul cât ține acest dialog, Măriuca împlă pretutindeni și diridică prin casă, așază lăcереle, întinde fețele de masă, cearcă lucrurile pe cuc, etc.) Iaca, mi=am adus aminte că mânzatu=i slobod în grădină ! S'o fi dus naibii undeva !

Moșneagul (râzând) : S'o fi dus și el cu uratul, saracu ! Tot avea talanca la gât !

Măriuca : Ba eu mă duc să văd, că nu=i șagă ! (Iesă, trăgând un suman pe umeri și bombănind) Nimeni n'are grijă de gospodăria asta !

Moșneagul (se uită pieziș în urma Măriucăi și face râzând) : În=Hhâ !

SCENA II

Fetele : Hai, leliță Susană, să numărăm parii și să-i legăm.

Moșneagul : Stați, stați, pupăzelor, că nu merge așa ! Număratul parilor își are rostul lui. Mai întâi trebuie s'așteptați miezul nopții ! Ș'al doilea trebie să vă desbrăcați cu pielea.

Fetele : Eeee !

Moșneagul : B...é...é ! Apoi cum credeți ? Altfel nu-i de leac ! Nu trebuie să ne stricăm obiceiurile ! Ieșiți în dricul nopții goale=golufe și numărați pe întuneric parii dela un par, care vreți. Numărați opt și al noulea îl legați cu o codiță din părul vostru, ori îl îmbrobodiți. Ș'a doua zi, când se vede bine, vă duceți să vă vedeți ursitul.

Dacă parul legat îi drept și verde, aveți să vă măritați cu un flăcău voinic și tânăr (se 'ndreaptă de șele).

Fetele (strigă și sar în sus) : Zău !! Zăăău !

Moșneagul : Apoi, îi zău ! Dacă parul îi corojit și strâmb, aveți să luați bărbat bătrân, bătrân și gârbov.

Vădana : Așa ca 'neata !

Moșneagul (țanțoș, buricându-se) : Zău !!

Fetele și Vădana (râzând) : Apoi... îi zău !

Vădana : Dacă parul are coajă pe dânsul, asta înșamnă că bărbatul are să fie bogat. Dacă-i numai lemnul, înșamnă c'are să fie gol ca napul.

Moșneagul : Și dacă are vreun ciot cu păr de vită, rămas din scărpinătură, asta 'nseamnă c'o s'aveți noroc la boi și vaci !

Vădana : Dacă-i floc de lână, aveți noroc la ... oi !

Moșneagul : Și la ... berbec ! Dacă-i căpățână de cal uscată'n vârful parului, aveți noroc la ... răpciugă'n herghelie.

O fată (făcând pe supărata, cu buzele râmboiete) : Ce folos ? Toate=s bune. Dar dacă-i vorba să ne desbrăcăm !...

A doua fată (cu mare tristeță) : Și încă'n pielea goală !

Moșneagul : Apoi cum vreți, să se lipească norocul ? De voi ? Ori de haine ?

Vădana : Da măcar la poiata porcilor tot vă puteți duce ! Să vedeți când vă măritați.

Moșneagul : Ba vă foarte mulțănesc ! Să-mi spărieți mie porcii din somn, nu vreau !

Vădana: Las' că li-i descânta de-a spărietului, peste câteva zile dacă vine Ion! (Cătră fete) Hai, duceți-vă, văriți capu'n poiată și strigați: hudeo anu ista! hudeo la anu! hudeo la celălalt an! Și la care strigătură s'a scula porcul, în aceala an aveți să vă măritați!

Moșneagul (ghiduș) : Ssst! Stați pe loc! Facem altfel, mai prost decât știți voi! c'un godăcel pe masă!

Fetele: Cum, moș Ananie?

Moșneagul: Aveți să vedeți îndată. Numai nu 'ntârzieți mult că ne vine stăpânul și ne strică cheful! Uite, punem masa cea rotundă 'n mijlocul casei! Împrejurul mesei v'ășezați toate și fiecare din voi pune câte ceva în dreptul ei: grăunțe, colac, mălai, cartofe, ce vreți. Dăm drumul purcelului pe masă și dela cine ia și mănâncă, aceea are noroc anu ista să se mărite!

Fetele: S'o facem! S'o facem repede!(bat din palme, țipă, sar în sus).

Moșneagul: S'o facem! Tu Susană, fugi și adă godacul că doar Ț'o fătat scroafa dăunăzi! Fugi nu sta la gânduri!

Susana: Mă duc, mă duc. Voi fetelor, puneți masa și cătați de mâncare porcului.

Fetele (stăruitoare): Las n'ai grijă. Du-te! Du-te!

Moșneagul (răstit): Ai venit?

Susana (râzând) : Am venit! (Fuge tot o goană pe ușă și se lovește de Măriuca în tinda casei).

SCENA III

Măriuca (Când intră, fetele duc masa rotundă pe sus și moșneagul caută printre blide, copiii și ei umblă forfota prin casă): Știi că mânzatu cel negru m'o purtat pe drumuri, tătucă!

Moșneagul: Ț'am spus eu! Pornise cu talanca la urat, păcătosul!

Măriuca (Văzând dezordinea prin casă, masa rotundă, bucăți de pâine și mălaiu pe ea, începe a striga către fete): Da ce-i de capu vostru, fa? Pregățiți nuntă, praznic, cumătrie, aici?

Moșneagul: Sst! Taci! Să nu se spărie norocul! Sst! (Își pune degetul la gură făcându-i pe toți să tacă și să umble numai în vârful degetelor. Joc de scenă mut, până se pune tot pe masă! Măriuca, sugestionată, tace și se uită nedumerită. Când intră Susana cu purcelul, izbucnește).

SCENA IV

Măriuca (furioasă): Așaa! Îi vorba cu purcelul? Nu se poate!

Masa mea=i curată. Abia am frecat=o cu năsip și voi vreți să se plimbe porcul pe dânsa. Nu se poate! (Pune mâna pe masă și o smun=cește din loc. Fetele trag și ele. Susana intervine).

Susana: Las c'aștern eu pânda asta! Tot îi o față de masă a mea, cu care am învălit purcelul.

Moșneagul: Foarte bine! Crijma godacului! Foarte bine! (adre=sându=se nurorii) Acum nu mai ai ce zice. Lasă masa!

Măriuca: Tocmai 'neata, fătuică? (Lasă masa în sama fetelor care o așază și=o acopăr. Susana ține purcelul suptuoară).

Moșneagul: Apoi tocmai eu, cine altul? Hai pune=te și tu îm=prejur. Alege=ți un loc.

Măriuca: Ba să mă ferească D=zeu! Ce=am băut cucută?

Moșneagul: Ba să te pui, să nu ne strici socotelile!

Fetele: Hai, pune=te! Uite aici între noi! (Măriuca se mlădoaie, dar se pune horțiș la masă. Toți se pun roată așezându=și mâncarea pregătită în dreptul lor, iar copiii stau roată 'n spatele lelițelor și se ițesc printre ele, râzând cu hohote și așteptând să vadă ce va face purcelul).

Moșneagul: Ssst!... Gura! Să nu s'audă nimic!... Susană, dă=i drumul și luați sama! L=ai legat c'o șforică de picior să nu=l scapi? (Susana pune purcelul pe masă și strigă).

Susana: Nu te teme că nu=l scap! Fa, clintește oleacă și fă=mi și mie loc. Stai aici ca o plamadă! Dă=mi și mie o bucată de mălai. (Își face loc cu coatele și se așază între fete).

O fată: Nu lua dela mine, că=mi iei din noroc!

Susana: Las că norocul tău îl știu eu! (Joc de scenă. Purcelul, spăriet, umblă pe masă. Toate gurile îl strigă: „cică=cică, cică=cică, cică=cică“! Mare veselie, scenă vioaie... În hazul tuturor, Măriuca se ridică furioasă pentru că purcelul nu mănâncă dela dânsa. Venindu=și în fire, își reia tonul aspru de mai înainte strigând cătră toți).

Măriuca: Piii..., uite ce harmalae mi=ați făcut aici. Casă=i asta coteț de porci? Destul! Susano, ia=ți purcelul și șterge=o!

Moșneagul: Ce? Ești supărată că n'o luat purcelul nimic dela tine? Să fii bucuroasă! Asta însămnă că nu=i vorba să te măriți. Bărbatu=tău trăiește. Are să vie acasă și n'ai să ai nevoie de altul.

Măriuca (oftează): Știe Dumnezeu! (apoi din nou furioasă). Hai, hai și voi, fetelor, cărați=vă! Că eu am muncit o săptămână să grijesc casa asta și voi mi=ați pus=o pe dos într'o clipă! Hai, la drum, la drum! Închideți repede ușa pe dinafară!

Susana : Și chiar ne dai afară ?

Măriuca : Dar ce credeți că glumesc ? Afară cu porc cu tot ! Uite ce-i pe jos ? Îți place, tătucă ?

Moșneagul : Îmi place, de ce să nu-mi placă ? Îi frumos, îi voie bună, îi tinereță veselă. Ce tot bosâmflăți ca tine ? (În timp ce Măriuca se sfădește cu socru=său, Susana își strânge purcelul pe care copiii îl trag de coadă ca să gușie și să stârnească râs. Măriuca împinge fetele de umeri afară iar moșneagul le ține de vorbă și le spune la fiecare câte ceva).

Fata I : Apoi sănătate bună, moș=Ananie !

Moșneagul : Bună, bună, fată=hăi ! (Apucând-o de mână). Da, ia uite 'ncoa ! Ai să te măriți cu unul de aproape, că ai sprincenele 'nchinate !

Susana (ieșind pe ușă dupăce trăsese cu urechea) : Cu Vasile Spănu, știu eu !

Fata II : Ba știe și dânsa ! Da eu, moșule ?

Moșneagul : Tu ? Tu ai să mai aștepti ! Ai oleacă de mustață pe la gură și până ți'o crește și barbă, mai este vreme !

Măriuca : Hai, fugiți, fugiți, fetelor, cât îi lucru cu cinste, că de unde nu . . . (le=arată pumnul. Fetele iesă și moșneagul le strigă din urmă).

Moșneagul : Să nu uitați treaba ceea, fetelor ! Cu paru . . .

Fetele : (strigă de afară, să s'audă) Nu uităm, facem ! Facem numai decăt !

Moșneagul : Da cu pielea goală, cum v'am spus. Altfel nu-i de leac !

Măriuca : Te pomenești că străjnicile au să îmble cu pielea și au să spărie lumea. Dacă 'neata n'ai de lucru !

Moșneagul (închide ușa râzând) : N'am de lucru ? Da eu de azi dimineată de când muncesc cu țâncii iștia și nu știu încă dacă=s gata. (Măriuca pufnește, mătură, așează, pe când moșneagul trage copiii la dânsul, deschide punga, scoate câțiva pitaci și pe urmă le spune) Ei, acum, luați=vă toți unel=tele de lucru : tu, măi Niculiță, ia buhaiul ; tu, clopotul ; tu, harap=nicul ; tu, Sînărăndiță, să hăi=hăiești. S'acum să mă urați de probă pe mine. Da cum știți voi mai bine, că vă plătesc ! Oite gologănașii. (Îi joacă 'n palmă, să le facă copiilor gust. Copiii pun mâna pe unelte, dar când le 'ncearcă, nici una nu merge cum trebuie. Supărați prind să scâncească pe rând).

Niculiță : Bunicule, nu rage buhaiul !

Al doilea : Nu pocnește harapnicul !

Al treilea : Nu sună clopoțelul !

Moșneagul (se duce la ei): Ce-i cu voi, măi nevoilor? (Copiii toți scâncind, se îngrămădesc în el cu ce are fiecare 'n mână).

Copiii: Nici unul nu merge, bunicule! Îiii! (plâng).

Moșneagul (pricâpând cine le-a stricat uneltele, se uită horțis la Măriuca și le spune potolit ca să-i ogoaie): Măi, nu merge, pentru că nu vrea Sfântu Vasile.

Copiii (Speriați, întreabă odată cu toții): Da de ce nu vra Sfântu Vasile?

Moșneagul: Pentru că huițul ista pe care vreți să-l faceți voi în ia-sară pe la casele oamenilor, l-a făcut dracii la fereastra lui Sfântu Vasile, nelăsându-l să se roage lui Dumnezeu-Sfântu. Și acum, când vede din cer că vă pregătiți să faceți oamenilor ceea ce au făcut dracii cu dânsul, vă pune piedică. Uitați-vă: clopoțelul îi mut, harapnicul — mut, buhaiul — mut! Toate-s mute. (Copiii se uită la sculele lor plângând).

Măriuca (furioasă): Da ce-i văicăreala ceea acolo? Diavoli împelițați ce sânteți! Să nu văd unul că se mișcă din locul lui. Mișca-v'ar dracii! Să vă suiți pe cuptior ș'acolo să stați, să țepeniți! Ați auzit? (Copiii se trag într'un ungher și stau smirnă, ascunzându-și fiecare unealta lui. Măriuca spune socrului cu ton scăzut) Și d-ța, tătucă, încă le dai nas? Le ții hangul?

Moșneagul: Dacă-s copii, fată hăi! Ce să le faci? Uite-i Anul nou, s'aud plugurile. Ei, săracii, n'au inimă?

Măriuca: D'apoi de plugul lor îmi pasă mie? Uite nevoile cum țipă pe afară, una cu vântul. Și lor li-i a zburda! Arde-i-ar para focului să-i ardă!

Moșneagul: Deci zici așa din gură, fată hăi? Nu te temi de bătaia lui Dumnezeu?

Măriuca: Să mă tem? Da nu-s bătută eu de Dumnezeu deajuns și de 'ntrecut? (tânguios) Ion s'a dus, o trecut anul la Sânta-Maria și n'o mai venit. Ni-o scris, cum știi, că vine de lăsatu-Săcului și n'o venit. Apoi o trimes știre că vine la Crăciun, ba de Sf. Ștefan, ba... n'o venit nici acum! Cine știe în ce șant putrezește, săracul de el și noi — buhai și tălângi ni-s în cap!... (Începe să plângă...)

Moșneagul: Ei, ei nu mai grăi așa! Nu se poate! Ion are să vie. Are să vie când nici gândești. Uite, am eu semnele mele c'are să vie. Mi se bate geana stângă, dinspre inimă: toată ziua o tot făcut: svâc! svâc! svâc! svâc! Să știi că asta-i veste bună.

Măriuca (Ștergându-și ochii și ducând cofele pe laiță) : Să dea D=zeu ! Că, dacă nu mai vine, mor aici cu zile, de-atâtea necazuri !

Moșneagul : Ei, nu te mai plânge așa tare de necazuri ! Uite căsuța ta ai, copilașii tăi ai, vițișoare în ocol ai, popușoi în coșer ai, sănătate în trup ai ! Ce mai vrei dela Dumnezeu ?

Măriuca : Dar nu-i Ion . . .

Moșneagul : Ion ? Ion îi la treaba lui !

Măriuca (răstită) : Și eu ? . . .

Moșneagul (potolit) : Și tu, la treaba ta : să păzești casa și copiii ! Pe=afară, n'avea grijă ! Am făcut tot ce=o trebuit : am adăpat vitele, le=am așternut, am greblat ograda, am legat cănele. Ce mai vrei ? Spune !

Măriuca (mânioasă) : Nu mai vreau nimic !

SCENA V

Un urător : (Afară se aude un copilaș ribigit care ură singur și strigă hăi= hăi ! . . . urătură scurtă, plină de greșeli și 'ncheie) La mulți ani, moș=Ananie și lelică Marie ! Să vă dea D=zeu bucurie !

Moșneagul : Auzi, măi Marie ! Îți dorește un copilaș bucurie !

Măriuca : Să dea D=zeu, așa să fie !

Moșneagul : Crapă ușa, cheamă-l în casă și dă-i ceva, că=i cel dintâiu sol care a venit să ne ure ! (Măriuca se duce, cheamă copilul și-l întreabă)

Măriuca : A cui ești, măi ficule !

Copilul : A lui Ilie Tremurici, din capu Satului. (Primind un ban ș'un colăcel pleacă vesel. Copiii văzându-l așa de mulțumit, li se face și lor poftă de ducă și 'ncep a scânci pe lângă mă=sa să le deie drumul).

Moșneagul (caută să=i liniștească) : Cum să vă duceți voi în sat ? Cu ce=aveți să urați ? Nu vedeți că la voi toate sculele=s mute ?

Măriuca (furioasă) : Îs mute pentru că așa i=o blestemat D=zeu. Câtă vreme tatū=său îi pe front, în războiu, la copiii lui de=acasă clopoțelul nu sună, buhaiul nu rage și biciul nu pocnește ! Să știți dela mine !

Moșneagul : Ha, ha, ha !!! Vra să zică tu ești aceea care=ai furat inima dela clopot, ai uns părul buhaiului cu slănină și ai tăiet sfârcul biciului ! Păcat ! Rău ai făcut ! Ce inimă ai avut ?

Măriuca (furioasă) : Ce păcat ? Când îl visez pe Ion de o săp=

tămână tot plin de sânge și plângând, crezi că mai am eu inimă bună în mine? Uite, colo, icoana a crăpat în poliță! Iar azi dimineață o găină a cântat cocoșește. Da și eu i-am hârștit gâtul ș'am pus-o pe mâni la foc! Fac zamă dintr'însa.

Moșneagul : Bine-ai făcut. Are s'o mănânce Ion cu usturoi!

Măriuca : Săracu Ion! Să nu mai pomenim de dânsu...

(Afară s'aude zgomot, sunet de clopot, de fluer și dupăituri la ferești. Începe apoi o urătură de bărbați gospodari.)

Măriuca : I-auzi! Cât mi-ți-s goblizanii de bătrâni și imblă cu uratu. Nu le-ar fi rușine la obraz să le fie!

Moșneagul : Taci, femeie, că-i rușine să spui așa. Vin oamenii gospodari să te ure și tu să-i probozești. Se poate? Ia mai bine pregătește și ceva băutură. Să le dăm câte un păhărel.

Măriuca : Ba mai bine câte un pumn după cap.

Moșneagul : Măi, măi, măi! Da ce scorpie te-ai mai dires!

Măriuca : Tătucă! Să mă lași în pace! Mie nu-mi sburdă inima a urătura.

Moșneagul : Da a ce-ți sburdă ție?

Măriuca : Tătucă! . . . (În acest timp se aude sfârșitul urăturii. Moșneagul strigă răstit)

Moșneagul : Ian taci, fa! (ascultă cu degetul în sus și cu urechea plecată spre geam. Afară se aude răspical)

Să trăiți copii,
Dragii mii,
Să trăești, tătucă,
Și tu, Măriuică!

(Când aud urarea toți țină deodată și sar din locurile lor, alergând la ușă.)

Tata! Tătuca! Ion, Ionică!

SCENA VI

(În acest timp întră'n casă Ion, un vlăjgan de soldat, încins, cu coif de oțel în cap, cartușieră, sac, manta descheiată. Își îmbrățișează nevasta. copiii îi sar în gât, i se suie în brațe, iar moșneagul plângând de bucurie, cuvintează cu glas tremurând)

Moșneagul : Ei, ce ți-am spus eu! Semnele mele, sărăcele. Niciodată nu m'au dat de sminteală! (Ion se apleacă și sărută mâna moșneagului, care-l întreabă)

Sănătos, dragul tatei, Ionică? . . . (plânge)

(În acest timp Măriuca se drege mereu la oglindă și-și pune o broboadă roșie pe cap.)

Ion : Sănătos, slavă Domnului ! Ce plângi, tătucă ? Doar ș'acolo-i bine ! Sântem cu toții, grămadă !

Moșneagul : Și uicideți voi oamenii, dragii tatei ? Ai ucis tu om ?

Ion : D'apoi dă, tătucă ! Dac'ai fi acolo ș'ai vedea cum ni se strică hotarul țării, cum ni se ard casele și pădurile, cum ni se ucid frații, femeile și copiii . . . nu știu zău dac'ai sta cu mâinile supuse.

Moșneagul : Mare urgie a lui Dumnezeu !

Ion : Mare, tată !

Moșneagul : Ș'aveți ce mânca batâr ?

Ion : Cum să n'avem. Este. Când mai rău, când mai bun, ca a război !

Moșneagul (impăciuitor) : Bine măcar că este !

Ion : Este tată, este. De-ar fi sănătate și pace (se uită la copilași lui, ce-l sorb cu ochii). Dar voi, măi flăcăieșii tatei, nu v'ați dus cu uratul ? V'ați pregătit ce vă trebue ?

Măriuca (veselă) : S'au pregătit sărăcuții ! Dacă încă nu le-am dat drumul eu, de frică să nu-i rupă câinii, să nu-i bată flăcăii și să le ieie clopotu. Că tare s'o mai obrăznicit acum lumea din sat.

Ion : Bine-ai făcut c'ai avut grijă de dânșii !

Moșneagul : Da cum nu ! Le-o purtat toată grija ! (răzând) Le-o pus busuioc la clopoțel, șfichi la harapnic, le-o dat păr pentru buhai ș'un fund de budăi. Toate'n regulă, numai să le deie drumul.

Măriuca : (Se uită cruciș la moșneag pentru c'o părăște și râde. Apoi se repede ea singură și prinde a drege lucrurile stricate)

Uite Mitruță, limba dela clopoțel, o căzut, se vede, deaceea nu suna.

Moșneagul : Da, da, deaceea !

Măriuca : Uite, dragul mamei Ghițișor, niște fuior bun de cânepă, fă sfichișor la biciu. Că tot l-ai pocnit ș'o sărit bucii.

Moșneagul (dând din cap) : O sărit, o sărit, cum să nu sară ! Măi Ghiță, vină să-ți fac eu sfichiul.

Ion : Și fie, măi Toraș, ce-ți lipsește ? Ce stai așa cu buzele râmboiete ?

Toraș : La mine nu rage buhaiul .

Moșneagul : O ieșit grăsimе din păr și s'o uns !...

Măriuca : Vino Toraș, dragul mamei, să-l spălăm cu borș !
Vin degrabă.

Moșneagul (răzând) : Așa de degrabă ? Măi, măi, măi ! Cum s'o schimbat vremea !

Ion : Vin, Toraș, să-ți spăl eu părul. Tu, mă Mărincuță, pră-vale puțină. Bagă de samă să n'o scapi, să umpli casa de huște !

Măriuca (veselă și de tot grăbită) : Și să vă duceți, să vă duceți degrabă.

Ion : Da a ura știți voi ? Ați învățat ceva ?

Băieții toți : Știm ! Știm !

Ion : Bine, să mă urați întâi pe mine.

Băieții : Te urăm, tătucă, te urăm !

Moșneagul : Da să vezi și ce cântece știu ! Nu numai urătură. Ia să-ți zică mai degrabă Mitruță ceva. Zi-i ceala care te-o'nvățat la școală profesorul ist nou.

Măriuca : Las nu mai cânte, că se'ntârzie !

Moșneagul : Măi ? Acum se'ntârzie ? Ai dreptate ! Nu mai cânta, măi Mitruț.

Ion : Ba nu, să-mi cânte ! Să-mi cânți, dragul tatii. Să-mi cânți din toată inima. Că tare mi-i dor de cântecul vostru, de huetul vostru, de joaca voastră, de obrăznicile voastre, de toate ale voastre. (Îi sărută și-i desmiardă).

Moșneagul : Atunci cântă !

(Mitruț se pune lângă tat-su, care stă pe scaun lângă masă și cântă)

De ce m'ați dus voi la război,

De ce m'ați dus de-acasă etc.

(Când sfârșește cântecul — tatăl îl sărută ștergându-și ochii).

Moșneagul : Să-mi cânți și cântecul meu ... știi cu ...

Măriuca : Lasă-i să se ducă, că'ntârzie !

Moșneagul : (râde) Să se ducă, să se ducă !.. Mă duc și eu, că am mare treabă'ntr'un loc !

Măriuca : D-ta, tătucă, s'aduci oleacă de vin dela Șerpeanu, da nu de aici de la crâșmă, dela han.

Moșneagul : Din capul și răscapul satului. Da, da ! știu. Adă ulciorul.

(Copiii se'mbracă, Măriuca clătește ulciorul și le dă de grijă la copii să ure cătinel și frumos)

Ion : Să urați frumos, măi găjuliilor ! Să nu mă faceți de rușine ! Dacă vă chiamă'n casă cineva, să sărutați mâna gazdelor, să vadă că veniți dela casă de gospodari. Dacă vă dau bocănețe cu bostan să nu le svârliți la câni, nici să le puneți în vârful parilor, că-i păcat !

Copiii : Las că știm noi. (Se grămădesc cu toții spre ușă).

Ion : Traistă aveți ? Câte-un ciomag mai de nădejde ați luat să nu vă rupă câinii ?

Copiii : Luat, luat . . .

Ion : Și să nu'ntârzieți mult, măi Mitrut !

Moșneagul : Ba să stați cât mai târzior ! Că și eu mă duc !

Măriuca : Iaca ulciorul, iaca și parale.

Moșneagul : Parale nu-i nevoie. Am eu. Unde mi-i căciula ? (Căutând căciula dă de chivară, o pune în cap, se slutește cu ea, face drepti și râde. Pe urmă ia căciula și pleacă strigând). Vedeți, măi Ioane, să n'ador miți, măi, până ce vin eu !

Măriuca (voioasă) : Las, n'avea grijă ! Neata s'aduci vin bun.

Ion : Și de-ajuns, tăfucă ! (Inchizând ușa, rămân singuri, ținându-se de mână).

Ion : Ș'așa, Măriuca, bădichii, te lupți greu cu gospodăria, singură=singurică !

Măriuca : (Dezmierdându-se și ținându-se de nasturele de la tunică) Ei, nu așa, de greu ! Mă iau și eu cu treaba, cu copiii, cu vitele pe afară și tătuca tare mult m'ajută, săracul !

Ion : Bine, bine ! (privind=c de aproape). Da parcă te=ai mai tras la față, ai slăbit ? Uite, găocile ochilor s'au lărgit, s'au învinețit . . . Ai plâns ? Ai plâns mult ? Rău ai făcut ! (Dânsa izbucnește a plânge, sughițând la sânul soțului, el o dezmiardă netezind=o pe cap). Doar la noi nu-i așa de rău cum crezi. Ia, când dau busna Nemții, atunci îi mai greu, că trebuie să-i luăm în furculiță și să-i dăm înapoi. Altfel, merge treaba. Să n'ai nici o grijă !

Măriuca : Cum să n'am, dac'o murit atâția chiar din sat dela noi : ba de pușcă, ba de tun, ba de boli, de foame, de inimă rea.

Ion : Dă, așa-i războiul ! Tu nu știi ? Până nu strici oul, nu faci scrob. Da cine are zile, scapă !

Măriuca : Șezi jos ! Nu sta'n picioare ! Îi fi obosit de drum.

Ion : Vin de două zile jumătate dela Cașina, din valea Ghioinei, c'acolo ni-i regimentul : sub Măgură.

Măriuca : Da ce, stați în pădure ?

Ion : Ba chiar în munte, de-a-binelea ! Da nu-i rău. Avem lemne, facem foc, spunem povești. Numai fumul ne cam scoate ochii.

Măriuca : Să-ți dau ceva să mânânci. Ți-o fi foame.

Ion : Mi-o fost foame, dar mi-o trecut. V'am văzut pe toți grămăgioară, sănătoși, nu-mi mai trebuie nimic. (Îndreptându-se către icoane, face câteva cruci mari, strigând) Mulțumescu-Ți Ție, Doamne, și lui Sfântu Vasile de mâne, că m'am învrednicit să-mi mai văd odată nevasta și copiii. De-acum pot să mor ! (Ștergându-și ochii de lacrimi, își apucă nevasta în brațe și o sărută vrăjmaș. Afară se aude vuiet mare de urături, clopote, chioțe, nechezat de cai, pocnete de harapnic, scripcari, buhai. Cineva bate'n ușă strigând : „Primiți urători mari ?“

Ion : (foarte vesel, deschide ușa și răspunde) : Primim, primim bucu-roși ! Să ne ure, dragă soțioară, că vreau să mai văd capra, ursul, căiușii. Mă ardea dorul după viața noastră frumoasă și slobodă. (La fereastră începe urătura. Măriuca își face de treabă prin casă, Ion ascultă pe laiță transfigurat. Urătura va fi scurtă și spusă tare, ca să se audă. La urmă încheind urătura, intră calfa jocului și dă bună seară la gazdă. După dânsul cioroi de țigani cu dibelele și apoi se revarsă ca un potop, cu gălăgie și viață multă, călușii sărind mereu în tact, la dreapta și la stânga, strigând : „pțru=pțru=pțru“ ; apoi caprele clămpănind din bot, urșii mormăind cu țigani lor, babele, moșnegii, jidanii, etc. Toți fac un fel de defilare în jurul odăii așezându-se apoi în fund ; întâi căiușii pe două rânduri, apoi caprele, urșii. Băitanii în fund cu buhaiul, clopotele, bicele. Începe întâi și joacă : capra, apoi ursul cu baba și moșneagul și evreul, la urmă călușii. Cât joacă aceștia, toți din fund bat tactul și sună din corn, pocnesc din harapnice. După ce acest ropot se mântue, joacă flăcăii. Calfa jocului îmbie gazda — pe Măriuca și Ion. Intră și moșneagul, puțin afumat, bate și el talpa câțva timp de pământ și pe urmă încep a sări cu toții pe loc. În culmea veseliei cortina se lasă.

Tiberiu Crudu

COLECȚIA

Seminarul român de Literatură modernă și folclor

(vezi „Făt-frumos“ 1937, 193)

a mai sporit cu :

Nr. 18: Tiberiu Crudu: Spre sara lui Sfântu-Vasile, Obiceiuri din Nordul Moldovei, Piesă într'un act, Cernăuți 1938

Dor

*Mi-i dor de-a clopotelor rugăciune
Din binecuvântate seri de denii,
De-a câmpurilor noastre mirodenii,
De soarele ce'n fund de zări apune...*

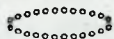
*Mi-i dor de basmul râului din vale,
De poezia grădiniții mele
Înveșmântată 'n spumă și dantele,
Mi-i dor s'alerg prin ploaie de petale...*

*Mi-i dor de-a cozonacilor mireazmă,
De ochii mamei plini de mângâiere,
De veghea sfântă 'n Noaptea de'Nviere,
De psalmi ce urcă spre catapiteazmă...*

*De-ai mei, **de toate sufletele bune...**
Și... dacă plânsu-mi tremură'n pleope,
E că în minte doar i-aduc aproape,
Să pribegim pe margini de lagune...*

Venezia, 2 April 1937

Adelina I. Cârdei

Prin țară, dealungul vremii

(Continuare *)

A doua epocă este aceea a învățăturii din călătoriile citite în cărți.

Mă gândesc cu grija de-a nu nedreptăți pe cineva, la cărțile de geografie, prea abstracte, și pentru că sunt prea cuprinzătoare, ca și la lecțiile aproape nefolositoare, la hărțile neconținut făcute și care, nepornind dela natura vie, nu pot să te recheme la natură. Dar în contrast cu ele, ce excursii interesante, deși numai închipuite, n'am făcut, plecat pe paginile „României Pitorești“ a lui Vlahuță, și mai ales, pe cărțile, cu mult mai vii, despre ținuturile românești, ale profesorului Nicolae Iorga!

Întinderi vaste, felurite îmi apăreau înainte, dar și mai nou era acum farmecul legat de oamenii pământului acestuia, de casele și

*) Vezi „Făt-frumos“ 1937, 197.

portul lor, de mănăstiri și de biserici, cu o nouă însemnare, pe lângă cea religioasă, de vorba, de obiceiurile, de suferința și speranța alor noștri !

Vedeam de atunci mai bine lumea noastră românească și aceasta era o nouă perspectivă asupra vieții.

Cu datele adânc întipărite din copilărie, cu îndrumarea aceasta nouă, prin cuvântul scris în forma descrierilor de călătorie, am trecut la o a treia epocă, prin excursiile căutate, de completare a înfățișărilor naturii și interes de oameni, de altitudine și de orientare, care se însoțește cu un puternic sentiment de dominare a colțului de lume, pe care am colindat-o după dorinți proprii.

Și primul drum, voit anume, a fost, de mult, la colonia din Predeal, pe care l-am făcut cu mare însuflețire.

Când a început să se 'ngusteze valea Prahovei, cu apa tot mai frământată, să zornăiască podurile dedesubt, să ne cuprindă tunelurile în întunec, să ne îmbete aerul cel tare, iar brazii să se agațe de stâncile prăpăstioase, când vilele tindeau parcă, și ele, către piscuri, știu că o bucurie nemaistăpânită m'a cuprins și ritmul trenului se contopise cu cel al inimii. Nu voiu uita nicicând impresia pe care mi-a făcut-o Caraimanul uriaș din fuga trenului pela Bușteni !

Deprins și înfrăjit cu întinderea câmpiei, sălbătecia muntelui mi-a răscolit ființa întreagă.

Am revenit adesea la Predeal și, an de an, am străbătut poțecile ispititoare care duceau, pela cascada Urlătoarei, până la Sinaia și, — la Castelul Peleş, — vestita colecție de tablouri am văzut-o și-am revăzut-o de mai multe ori.

Odată, cu toate ploile neconținute, am plecat dela Predeal înspre Sinaia și ne-am întors pe jos, de dragul excursiunii, iar apa ne curgea șiroaie din creștet până'n tălpi, dar n'am răcit și nu ne-am plâns niciunul.

Altădată am întâlnit, deasupra tunelului dela Bușteni, pe primul nostru Rege cu nepoții princieri, ceva mai mici ca noi. Am salutat, adânc mișcați, și l-am văzut pe Regele Carol, ridicând mâna la capela *pentru noi* !...

Dar excursiile pe care le făceam cu un fel de primenire sufletească erau acelea peste hotare, la Brașov, prin minunata vale a Timișului.

Când o porniam înspre Brașov, trecând, în grupuri, o graniță privită îndelung, simțiam că suntem alții, că avem un fel de misiune, și fru-

mușetea locurilor cădea pe planul al doilea, iar fiecare casă, fiecare om era privit în legătura lor cu neamul românesc. Atunci vibram din toată alcătuirea noastră!

Alteori o luam pe valea Rășnoavei, pe cărării șerpuitoare, cu miros de brad, în negura pădurii, ori prin poene luminate, pe sub prăpăstioase înălțimi, lăsând în stânga măreția Bucegilor și apropiindu-ne mai mult de Piatra Craiului, care ni se înfățișa ca o imensă șiră de pae.

Așa ajungeam la cele două Tohane, de unde urcam spre satele însoțite de pe plaiurile Branului, sau ne îndreptam spre Râșnov, cu cetatea care ne reținea mai mult, ca să-i vedem cotloanele și adâncimea puțului, iar de acolo prin largul drum al Poenii, ne coboram pe lângă „Bisericută” sau Pietrele lui Solomon, în Scheiul din Brașov.

Altădată am trecut din Bran, deasupra Măgurii încântătoare, la Prăpăștiile din Zărnești și nu știam de ce să ne mirăm mai mult, de zidurile mari de stâncă sau de Râul, care se aruncă sgomotos, dispare în adâncimile calcaroase și reapare în urmă și mai mare. Iar când știam că Brâncoveanu a învins acolo pe Austrieci, la sentimentul nostru de uimire se adăoga și-un fel de înfrățire cu locul minunat.

Adânc răsuneț producea în noi primirea ce ni se făcea cu câte un cor sătesc, în portul românesc, și mult ne mai spunea și câte o masă pe care ne-o dădea vreunul din fiii mitropolitului Mețianu; dar nu eram nepăsători nici când vedeam ieșite în poartă, pe Scheence, cu furca prinsă'n brâu, să ne privească pe noi, elevii, ce deveniam acolo „ștudenții” din Regat.

În Bran, nu vorbiam decât despre unirea românească și, dacă sătenii își arătau îngrijorarea că în România țărani n'au pământ, noi le spuneam că marii noștri învățați au început și-acolo mișcarea de dreptate țărănească.

În Râșnov stam de vorbă cu copiii și-i îndemnam să nu vorbească decât limba noastră, iar sufletul ni se întăria cu fiecare cruce românească, zărită pe acoperiș.

Naționalismul înalt, venit prin cărțile de călătorie ale d-lui profesor Iorga, prin „Sămănătorul”, plin de avânt, și „Neamul Românesc”, de critică necruțătoare, găsia aici o ilustrare strălucită, ca și'n gazetele ardelenesti, citite, cu vie pasiune, în neîncăpătarea bibliotecă a „Ligii Culturale”.

Am văzut de timpuriu și valea Oltului, întinsă și turbure în dreptul Slatinei, măreață pela Cozia, între stânci prăpăstioase și împădurite, și infundându-se în strâmtoarea munților, dela Căineni și până dincolo de Râul Vadului, ca pela Podul Oltului să se strecoare iar cu greutate prin brațele de munți.

În Sibiul mai luminos decât Brașovul, încremenit în atmosfera lui medievală și în strânsura înălțimilor, am văzut mitropolia și măreața catedrală românească, având în chipul și îmbrăcămintea sfinților — ceva din lumea noastră dela țară.

Cu gândul la frumusețea văii Prahovei, am pornit, ca elev, dela Căineni la vale cu fratele mai mic. Atunci am înțeles deosebirea mare dintre cele două drumuri, căci aicea satele erau sărace, lipsiau pădurile de brad, iar soarele ne-a ars până la vestita mânăstire a lui Mircea. Era la Cozia și o colonie de fete și, în vreme ce eu căutam, pe chipurile sfinților, semne de sulite turcești, îl văd pe fratele meu însulțat de prea multe priviri...

Am auzit aici că la Titești, în Argeș, e târg frumos, și noi pornim înainte, căci ce e pentru călător distanța? O luăm acum până spre plaiul pitoresc, smălțat de porturile țărănești, dar în tot târgul n'am găsit nimic să ne mai stâmpărăm o foame necunoscută până atunci.

După mulți ani de atunci, comunicatul de războiu spunea, zile în șir, că la Titești sunt lupte grele, iar prevestirile erau apăsătoare: Speranțele nestăpânite de altădată, amintirea locului frumos și moartea pe frontul dunărean a fratelui cu care înfruntasem drumul, aveau în mine un răsunet de durere fără nume.

Ca student, după congresul dela Craiova, văzusem, în mijlocul unui vârtej de veselie, atrăgătorul Târgu-Jiu. Văd parcă și astăzi jocurile din grădina publică și de pe cheiu, văd șirul de trăsuri prin valea Jiului, îngustă și sălbatecă, și drumul nou, în margine cu arcadele de piatră, deasupra apei, care se sfâșia între stânci și dedesuptul culmilor deabia zărite.

Doar mai târziu putui să ajung și'n largimea, înegrită de cărăi bune, dinspre Petroșani. Și tot târziu văzui, și dincolo de munți, că n'afară de depresiunea, cu singurii castani din țară, a Târgu-Jiului, județul are înălțimi impunătoare și spre Tismana pitorească și spre Polovraci și că, deasupra acestei mânăstiri din urmă se întinde o peșteră de cel mai mare interes.

Am făcut și drumul care leagă, pe sub crestele semețe din

munții Făgărași, — Brașovul și Sibiul, și am pornit apoi prin Hațeg, pe unde Dacii își făcuseră, pe înălțimi prăpăstioase cuiburi întărite, spre Petroșani, pe una dintre cele mai pline de surprize și mai fermecătoare regiuni, dealungul văii Streiului.

E foarte atrăgător și leagănul imens al văii Mureșului, în care satele parcă se=alintă — până aproape de Aradul, străbătut de bule=varde largi și cheiuri cu verdeață și dominat de palatul cultural, cu un muzeu și cu=0 măreață sală de conferințe.

Dacă de aici o iei la Nord, poți urmări, la stânga, întinsa pustă, smulsă apelor, din care se mai văd unele lacuri, iar la dreapta, în depărtare, Munții Apuseni, cu forme mai rotunde decât alții.

La Oradea=Mare, mai îngrămădită, bisericile ortodoxe și unite își stau în față, și tot aproape reședințele episcopale, vreme=ce o activitate culturală vie se face în cuprinsul unui palat mai mic.

Apoi, dela o vreme, drumul se înfundă pe valea Crișului Repede, printre înalte stânci de calcar, cu rare tăpșane pentru satele sărace și cu deschideri iarăși spre Munții Apuseni.

În Cluj se înalță o biserică gotică armonioasă, alături de statuia lui Matiaș Corvin, pe calul său nedomolit. Impozantă e și catedrala noastră, nouă, cu fațada dreaptă, care se avântă spre înălțimi.

Și dacă dela câmpia Turzii, unde o simplă cruce arată jertfa celui mai mare dintre eroii noștri, lași lungul drum înspre Brașov, peste podișul Transilvaniei, și cu un tren încet și mic, o iei pe valea Arieșului, vei trece ore întregi pe lângă înălțimi împădurite, care=ți arată uneori și creste goale și semețe, vei cîți la stații cam acelaș nume: Ocol, Ocoliș, Ocolișel, vei privi zădarnic după vreo sămănătură și vei ajunge pânăla Câmpenii luptelor de libertate.

Apoi, dacă lași trenul, satele se urcă pe înălțimile împădurite, își respiră casele cu acoperișul ascuțit și=ți dovedesc puterea de viață a țaranului român, care se poate prinde pentru totdeauna și de locurile cele mai sărace.

(Va urma)

At. C. Bălăcescu

A apărut :

Din compozițiunile lui C. Porumbescu, Fascicola XIV
H O R A B R A Ș O V U L U I
 pentru pian

Cernăuți 1938

Edit. Soc. „C. Porumbescu“ Suceava

Cântec de toamnă

de Paul Verlaine

În lungi suspine
De violine
Toamna mă 'mbie
Cu o lunguroasă
Și dureroasă
Monotonie.

Am ceasuri când,
Agonizând,
Parcă mă stâng,
Aminte de mi
Aduc de vremi
Ce au fost — și plâng.

Iar gândul meu,
Parc'un gând rău
L-ar duce, l poartă
De ici colea,
Cum ar purta
O frunză moartă.

Traducere de Dr. P. Vrânceanu

Portretele siretene de pictorul Bucevschi

În trei perechi de portrete pictorul Bucevschi ne-a păstrat o frântură din Siretul de odinioară.

Două portrete ovale (proprietatea d-lui Claudiu Ștefanelli) ni-l prezintă pe Protopopul Gh. Piotrovschi și soția sa Maria, născ. Grigorovici, preot care a păstorit la Siret, un lung șir de ani, bucurându-se de mare popularitate între vechii târgoveți.

Bucevschi ni-l înfățișează ca o figură impozantă, căreia starea defectuoasă a unui ochi nu i-a putut aduce vre-o știrbire.

Soții Piotrovschi sunt părinții preoților Samuil Piotrovschi din Crasna, care l-a găzduit în 1871, cu ocazia serbării dela Putna, pe Eminescu ¹⁾, — și Ioan Piotrovschi din Budeniș, soțul Mărioarei Zama din Cireș, care s'a manifestat și ca scriitoare ²⁾.

Soții Piotrovschi sunt totodată și socrii Arhimandritului Iuvenal Ștefanelli, Arhimandritului Teofil (Teodor) Patraș dela Putna și ai

¹⁾ Vezi D-na Eufrosina Petrescu (fostă Piotrovschi) în revista „Făt-frumos“ IV 1929, 11. Mai târziu s'a mutat la Vicovul de jos.

²⁾ Vezi revista „Junimea literară“ I 1904, 106—108.

preotului Mihai Ciupercovici, coleg de școală al pictorului Bucevski la Beiuș ¹⁾).

În monografia S. Reli, *Orașul Siret în vremuri de demult* 1927, întâlnim numele preoților, cari au servit pe vremuri la biserica Sf-tei Treimi și la cea a Sf-tului Dimitrie, precum și ale câtorva dela

Ep. Bucevski

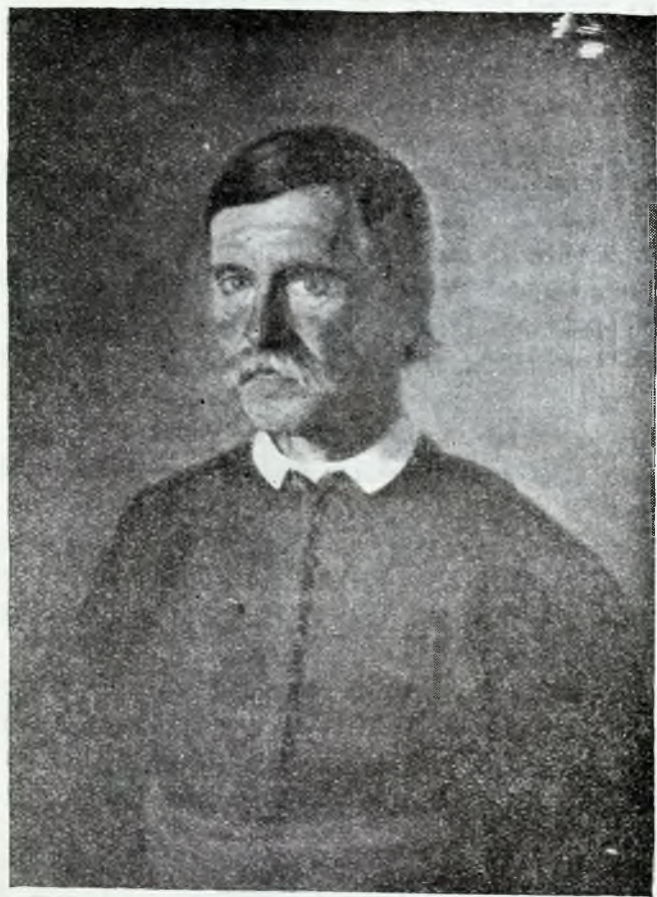
Domnica Gheorghian

biserica parohială din Centru, a Sfântului Ioan Botezătorul, nu însă și a protopopului Gh. Piotrovschi, care a funcționat din 1848 la această biserică și a murit la 11 Nov. 1886 în vârstă de 76 ani.

Celelalte două perechi de portrete reprezintă pe doi târgoveți cu soțiile lor, în strămoșești costume de odinioară.

¹⁾ Vezi Leca Morariu în Buletinul „Mihai Eminescu” III 1932, 62 și „Boabe de grâu” V 1934, 518 Nota 2 și 520 Nota 3, respective *Bucovina în pictură* de subsemnatul 1935, 10 Nota 2 și 12 Nota 3.

Perechea în formă ovală, ca și cea a soților Piotrovschi (de asemenea proprietate a d-lui Consilier Claudiu Ștefanelli), sunt portretele lui Vasile Ștefaniuc, născ. 27 Dec. st. v. 1807 și † 14/25 Febr. 1899, și al soției sale Elisabeta, născ. Nastasi, cu vreo șase

Ep. Bucevski

Petru Gheorghian

ani mai tânără decât soțul ei; adevărații părinți Arhimandritului Iuvenal Ștefanelli și ai scriitorului și Academicianului Teodor Ștefanelli. D-l S. Reli (op citat 151) ne relatează că venerabilul bătrân Vasile Ștefaniuc a fost cel din urmă târgoveț moldovean din Siret, care până la moarte a mai purtat *minteanul*. Bătrânul V. Ștefaniuc e prezentat de altfel și în fresca din sala sinodală a Mitropoliei Cernăuțene, tablou datorit pictorului ceh Carol Svoboda și intitulat *Procla-*

marea Episcopiei Bucovinei în Mitropolie (1874), ca fruntaș al târgoveților moldoveni în figură întreagă, putându-se astfel vedea în acest tablou vechiul port în întregime.

A treia pereche de portrete (în unghiuri), proprietatea mea, îi reprezintă pe buncii mei. Bunicul meu Petre, născut la 28 Mai 1816, † la 15/27 Martie 1896, era fiul dascălului Constantin dela biserica din Mănăstioara (Sft. Onufrei), iar acesta, fiul lui Toader, poate unul dintre cei șapte fii ai lui Iuon Gheorghian, care încă la 1739 se găsea în posesiunea întregii moșii Mușenița, cumpărând jumătate dintr'nsa dela protopopul Gavriil și soția acestuia Nastasia¹⁾.

Bunica mea Domnica, fiica târgovețului Gheorghe Siretean era născută la 1828 și a decedat la 9/21 Febr. 1894.

Mulțimea copiilor și împrejurările economice nefavorabile neamului nostru în urma anexării Bucovinei va fi făcut, ca unul din urmașii proprietarului moșiei Mușenița (bunicul meu) să devină meșteșugar la Siret. Dealtfel distanța între aceste două clase sociale nu va fi fost prea mare, întrucât pe acea vreme cartea nu era prea răspândită și meșteșugarii organizați în bresle se bucurau de multă considerație.

Atât Vasile Ștefaniuc, căruia i se spunea și Ungureanul²⁾, cât și bunicul meu Petre, care era poreclit „Stambol”³⁾, aparțineau breslei cojocarilor, cea mai puternică dintre breslele meșteșugarilor Siretului de odinioară⁴⁾.

La ocaziuni solemne purta și bunicul meu costumul vechi. Antereului îi spunea *zobon*. Când pleca deacasă purta peste *zobon cațaveica* blănită, iar în picioare *cizme de saftian*. Bunica purta și ea *cațaveică*. Capul și-l îmbrobodia cu un *barij* alb. La gât avea coralii roși.

În portretele făcute de Bucevschi, Vasile Ștefaniuc poartă *zobonul* vârgat, încins cu brâu și peste *zobon cațaveica* de vulpe, pecând bunicul meu e îmbrăcat cu *mintean* și încins cu un brâu verde de lână. Soția lui V. Ștefaniuc e îmbrăcată în *cațaveică*, iar bunica mea poartă *polcuță* de catefea neagră, cu mâneci largi.

1) cf. declarațiunea fiilor lui Iuon Gheorghian, anume Diaconul Toader și Preda Gheorghian, făcută înaintea comisiei de delimitare a Bucovinei, la 14 Noemvrie 1782 în *Hereditum* tom. XII pag. 366 din Arhiva Statului la Cernăuți.

2) După relațiile bunicului meu.

3) Comunicare făcută mie ocazional de T. V. Ștefanelli. Porecla se explică poate prin statura mică și îndesată a bunicului.

4) S. Reli op, citat 144 și urm.

Bunicii mei erau de o evlavie cum n'am mai întâlnit'o. Se rugau dimineața și seara din adâncul sufletului sfârșind totdeauna cu batere de matane. Țineau toate zilele de post, iar din seara Jiii=Mari și până după Înviere, ferit=a Sfântul să ieie ceva în gură.

N'aveau decât o singură dorință: ca unicul lor fiu (tatăl meu) să fie preut. Când și-au văzut dorința împlinită, și-au părăsit meșteșugul, și-au vândut casa din Siret și s'au mutat la tatăl meu, purtându-i gospodăria la Tișăuși, iar mai târziu la Comănești, unde au și murit, fiind îngropați în curtea bisericii logofătului Tăutu. Odată bunicul m'a rugat să-i scriu, „ca să se știe“ pe vechii târgoveți, ce i-a „apucat“ și mi-a dictat următoarele nume: Socrul său Gheorghie Siretean, cumnatul (care ținea pe o soră a bunicii) Nicolae Franciuc, ginerele acestora Filip al lui Dumitraș Manoli, meșterul la care bunicul a deprins meșteșugul Simion Talpalar, Gheorghe a lui Pavel Cărăuș (tatăl fostului prof. dela liceul din Rădăuși Ilie Cărăuș), Cosma Cărăuș (tatăl preotului din Ciudei, menționat și de d. S. Reli la pag. 147 ca cel din urmă staroste al breslei ciobotarilor). Apoi mai urmau o serie de membri ai familiilor Talpalar, Teliman, Rângu, Hădu, Coastă, Nastasi, Panciuc, Franciuc, Lupu, Nimigeanu, Goraș, Leontovici, Dan, Bodnărescu (zugrav), Berlinschi, Nemeș, Tedorencu, iar alții numiți după profesiunea părintelui sau numele de botez al unuia dintre părinți, ca: al Croitorului, al Gheorghiesii, al Baloșichii, al Nichitoaiei, alui Dumitraș, toți crescuți în aspra școală a breslelor, fără multă carte, dar oameni de omenie și cu frica lui Dumnezeu.

Te întreb: Câte din aceste nume vor mai fi rămas astăzi?...

Corneliu Gheorghian

○○○○●○○○

POPULARE

*Tot suind la mândra dealul
Mi s'a despotcovit calul.
Nu e vina calului
Nici a potcovarului,
Da-i vinușa mândrei mele:
Și-o pus casa'n petricele;
Și e numai vina mea
Că mă duc cam des la ea. . .*

*Ce-a fost ieri și ce-o fi mâne!
Doru ista-i mare câne!
Peste câte dealuri vine,
De se bagă'n sân la mine,
Și mă ia de subsuori
Și mă duc'e'n șezători. . .*

Dela Ț Casandra Hurjui din Tărășeni (Bucovina), analfabetă, de cam 40 ani vârstă

culese de Octavia Lupu-Morariu

Istro-Românii

Nunta

La Istro-Români „căsătoriile nu se fac numai în urma conșimțirii fetei de a fi furată de cătră iubit“, ci acesta „obișnuiește adese a o cere dela părinți și prin intermediul unui amic comun“ (Joseph Lavalée, *Voyage pittoresque et historique de l'Istrie*, pg. 52).

În lipsa unui astfel de prieten, răspunderea tratativelor și-o ia un om mai în vârstă, sau o rudă deaproape a pretendentului. Uneori, pentru mai multă siguranță, se duce la peșit însuși părintele mirelui, după ce, mai întâi, tinerii s'au înțeles (T. Burada: *O călătorie...* pg. 46). Și atunci, „înainte de a intra peșitorii în casă, este obiceiul ca ei să zică cu voce tare următoarele: — *Noi verit=an ăntreba vostra postena fete dupa nostru fecior, se veș vo da acmo, bire, se ne, mejen renche.* — Cei din casă răspund: — *Veriș ăn case!*¹⁾ După ce peșitorii intră n casă, vine mama cu fata și cu două flori și le pune pe *comaracu* (căciula) unuia dintre cei doi peșitori, apoi le pune *misa* (masa) și *merindează* (mânâncă) de obicei caș, ove (ouă) și carne. Pe urmă închină păhare cu *vir roișu* (vin roșu) și *oab* (alb). Dela peșire și până la nuntă trebuie să treacă cel puțin o lună“ (T. Burada, *O călătorie*, pg. 46).

În Jeian obiceiul avansează și mai mult în această direcție, căci la așezat pleacă, într-o duminică după masă, ambii părinți ai flăcăului, însoțiți de dânsul, iar fata vine de le întoarce vizita, tot cu părinții ei, abia la o săptămână.

Pentru a înregistra o completă inversare de roluri, pomenim tangențial că la Aromâni „nu rare ori se duce însuși părintele fetei deadreptul la părintele băiatului și-l cere de ginere“ (Ion Nenițescu, *Dela Români din Turcia europeană*, pg. 149). Lucrul denotă o mentalitate aparte și primitivă, amintind oarecum de vremea matriarcatului.

La Morlacii din Balcani, pe lângă felul cunoscut al cererii în căsătorie, prin intermediul unui om mai vârstnic, dacă familia e numeroasă și mirele nu precizează cu care dintre fiicele cetățeanului respectiv vrea să se lege pe viață, „atunci i se prezintă toate fetele acelei familii și el alege după gustul său. De regulă se oprește la cea

¹⁾ Șirele istro-românești de mai sus ne-am permis a le modifica, întrucât conțineau multe daco-românisme.

mai în vârstă. Din cauza subestimării de care au parte la ei femeile, fata nu se interesează de calitățile și vârsta pretendentului și nici nu-l refuză, fie dânsul chiar un simplu servitor. Are în schimb dreptul ca înainte de a-și da cuvântul, să meargă la locuința viitorului ei soț și să-i viziteze familia. Dacă rămâne mulțumită (de casă și familie), la întoarcere se lasă însoțită de flăcău și socri; și astfel căsătoria e hotărâtă" (Lavalée, *Voyage pittoresque...*, pg. 52).

Drept semn al învoielii făcute, fetele Românilor din Istria dau logodnicilor un *fațò* (o batistă) sau un inel, lucruri ce se găsesc menționate și'n basme. La Aromâni, logodnica fiind femeie mai practică, pune la dispoziția „viitorului ei soț o pereche de ciorapi“, în timp ce dânsul îi dăruiește „o flurie, adecă o monedă de aur veche“ (Ion Nenițescu, *Dela Românii din Turcia europeană*).

Dela acea dată înainte „logodnicii se bucură din partea părinților de cea mai mare libertate, lucru din pricina căruia nunta se face de multe ori abia după ce perechea a trăit „în concubinaj“ (Ranieri Mario Cossar, *Foggge, nozze e danze dell'agro parentino*, în „Il Folklore italiano“, anno 7, Luglio-Dicembr. 1932).

Citatul de mai sus se referă la locuitorii din împrejurimile Parenzoului, unde și azi mai supraviețuiește vieții morlace acolo stinse, portul identic celui din Jeliân, plus un întreg șir de obiceiuri asemănătoare celor istro-românești, dar el se potrivește și pentru Istro-Românii încă neslavizați, căci nu odată ni s'a relatat că după logodnă fetele au fost părăsite, deși rodul dragostei lor vedea nu peste mult lumina zilei.

Bineînțeles, acest fel puțin cavaleresc de a se comporta cu logodnicele n'a dăinuit întotdeauna la Ciribiri. Ascultând ce spune M. Tamaro (*Le città e le castella dell'Istria*, pg. 648) despre satul San Vicenti, unde avem urme sigure c'au existat Români, ne informăm că „adesea copilandri impuberi, de sex divers, se întâlnesc cu turmele pe câmp și stabilesc între ei, fără nici o ceremonie, conviețuirii reciproce. Crescând mai mari, cel ce are un ungher liber în locuința sa, primește sub acoperișul casei pe cealaltă jumătate, fără ca părinții lor sau rudele să le ia în răs. Trăiesc astfel de parcă ar fi căsătoriți în lege. Foarte rare sunt cazurile când cineva își părăsește concubina. Dacă se întâmplă ca feciorul să fie chemat la oaste, pleacă, dar la întoarcere, după serviciul militar, nu uită niciodată de cea cu care a trăit. Tot așa se comportă și dacă are de făcut câțiva

ani de închisoare. Căsătoria propriu zisă și-o celebrează abia când le permit împrejurările și norocul“.

În ziua nunții „rudele celor două familii (morlace) adunate laolaltă, poartă numele generic de *svati*. Cel mai de seamă dintre ele se cheamă *stari=svati* (ca și'n Jeliân azi) și sub patronajul lui se desfășoară întreaga serbare. *Stachez=ul* e locjiitorul său. Dânsul primește, transmite și execută ordinele *stari=svatului*. Celor doi bărbați tineri, cari însoțesc peste tot mireasa, li se spune *diveri*. *Buklia* îndeplinește funcția de păharnic. *Komargia* păzește zestrea. *Kuum* este nașul sau cel care-l înlocuiește. *Ciauşul* e maistru de ceremonii... El stabilește rangurile, el așează lumea pe scaune, el distribue bucatele și tot el merge'n fruntea cortegiului, acompaniindu-și toate funcțiile sale—par-ficularitate vrednică de a fi remarcată — cu un cântec, în care în mod constant se repetă numele divinităților străvechi ale Morlacilor, ceea ce dovedește că creștinismul n'a prins rădăcini prea adânci în sufletul oamenilor acestora, cum s'ar putea crede“ (Lavallée, *Voyage...*, pg. 52).

În regiunea Valдарsei zestrea se duce la mire acasă cu o seară înainte de cununie. (În Jeliân e altă dispoziție. Vom reveni asupra ei mai târziu). Ea „constă din lucruri de=ale gospodăriei, puse într'o ladă, afară de așternut“¹⁾, din mai multe perechi de îmbrăcăminte și din câteva zeci de lire italiene. Pământ nu capătă. La Aromâni zestrea e la fel (Ion Nenișescu, op. citat, pg. 151).

Când vine carul cu boi s'o transporte, „pe ladă se pune un colac, o batistă și o pereche de colțuni pe care le ia *comparele* sau *diverul* (nănașul) ce=o întovărășește pe mireasă la biserică. Atunci *diverul* dăruiește doi sau trei bani de argint miresei, cari mai de ordin sunt fiorini“ (Burada, op. citat, pg. 46). Ziua cununiei este de obicei Duminecă (după Burada), după informațiunile mele nici=odată Duminecă și Vineri, ci *Lur* (Luni) și *Utorăc* (Marți), iar luminile preferate sunt Noemvre și April. Slujba religioasă se face dimineața.

În zorii acelei zile mirele îmbracă *bicivile* (ciorapii) și cămașa primită în dar dela mireasă, își împodobește cu flori comănacul și=și așteaptă rudele, pe cari apoi le ospătează. Pe urmă, însoțit de *stari=svat* și de cuscri, pornește la casa miresei în sunetul muzicii. Mirele văzut de M. Tamaro (op. citat, pg. 644) avea și dânsul „pă=

¹⁾ T. Burada, *O călătorie*, pg. 46.

lăria împodobită jurimprejur cu flori artificiale. La fel era gătit și nașul. Ceilalți purtau la pălărie, sau la comănacul morlac numai un simplu mănunchi de asemenea flori. Bernevecii lor de lână albă, după moda ungurească, contrastau plăcut cu cămașa lungă până la genunchi și cu scurteica de culoare sur închisă“.

În astfel de ținută, cortegiul se apropie de casa miresei „ale cărei porți și ferestre sunt ermetic închise, (încât) pare nelocuită. Ajungând acolo, se oprește, iar cel mai vârstnic dintre ei (l'anziano) se îndreaptă spre intrare, pentru a chema pe căsași. După chemări repetate, apare în cele din urmă, la fereastră, un om: acela care va prezida banchetul nupțial, numit deaceea șef (capo) și se uită la ei somnoroș, de parcă ar fi dormit. Anzianul îl roagă să-i deschidă ușa, ca să caute înăuntru o porumbiță urmărită de dânsul și de tovarășii săi“ (R. M. Cossar, *Fogge, nozze, e danze dell'agro parentino*—în „Il Folklore italiano“, an 7, Iulie—Dec. 1932).

În Jeian se mai adaugă că porumbița a fost vânată în pădure de un fecior de împărat și, fiind rănită, s'a refugiat în casa cu pricina. Anturajul aceluia prinț deci o cere dela stăpânul casei. Acesta însă le răspunde mânios că'n casa lui nu-i nime și roagă oaspeții, făcându-se că nu-i cunoaște, să-l lase'n pace să doarmă. Apoi se retrage, închizând fereastra. Anzianul repetă cererea pentru a doua oară, obținând acelaș rezultat. A treia oară ușa se deschide bruscată și cel ce va prezida banchetul, iese în prag, ținând de mână o fată cu ochii legați. Adresându-se celor sosiți, îi întreabă dacă nu cumva aceasta-i porumbița pe care o caută“. (R. M. Cossar, op. citat).

În Jeian nu se cedează repede, iar cei de afară, după ce se izbesc de rezistența anzianului, recurg la vicleșug. Îi promet o sumedenie de lucruri, îl ademenesc cu vorbe blânde, ba uneori îl sperie că i-au aprins gospodăria, numai să le deschidă ușa. Deaceea, în asemenea însemnate posturi, se pun oameni șmecheri și cu haz, care multă vreme-i distrează pe însoțitori.

În timp ce la ușă se hărțuiesc cele două tabere, fata își ia rămas bun dela părinți, iar dânsii o binecuvântă, după cum se pricep. Iată ce-i vorbește mama și ce-o povățuiește în asemenea ocazii:— Domnu ți-a da bura cale și bura fi și poslușna, nea nu uoimiri de fire cuvintu, che acmo meji la uat gospodar.—

Fil'a odgovore: — Ia, se putur podnesi ce pre mire puseru. Se reș ave așa gospodar cum uam păr acmo, șa voi fi bura și poslușna. Ma morche nu-m vor da dosta ni munca, pac voi văc plânje,

che acasa mi-am mes ănsa vla căn mi-a fost fome. E se tămna socra avur, va ăntu mire păra spravi e io voi trudna din codru veri, reș rad munca e nu va niciur da.—

Maia se domisle : — Ămna sta poidi. —

Traducerea. — Drum bun și să fii bună și ascultătoare, ca să nu vorbească oamenii de tine, căci acum ți-i altul stăpân. — Fata răspunde : — Da, dacă voi putea duce ce vor pune pe mine. Dacă voi avea așa stăpân cum am avut până acuma, voi fi bună și ascultătoare. Dar dacă poate, nu-mi vor da deajuns nici de mâncat, atunci mereu voi plânge, căci acasă am mers singură și mi-am luat când îmi era foame. Și de voi mai avea și soacră rea, va face în fața mea pâne, iar eu voi veni trudită și flămândă din codru și nime nu-mi va da de mâncare. — Mama se răsgândește : — Du-te și mănâncă asta.

Pe când se împlinesc aceste formalități în casă, cei de afară refuză fata adusă, cu ochii legați, și „roagă să le arate o altă porumbiță. *Il capo* reintră și aduce altă fată, dar nici aceasta nu-i permite. A treia oară vine însași mireasa, având și dânsa ochii legați ca celelalte două. Ceata o recunoaște după o panglică de mătăasă colorată, prinsă deasupra unei ghete. La strigătul unanim : — Da, pe aceasta o căutăm — cel ce-a adus-o, îi scoate legătura depe ochi, iar dânsa-și face cruce, ținând în mână un măr pe care apoi îl aruncă mirelui. Acesta o îmbrățișează cu pistolul“ (R. M. Cossar, op. citat).

(Va urma)

Traian Cantemir

Bucevschene

Interesantele contribuții (publ. de d. Corneliu Gheorghian în Nrul 9-12 din Sept.-Dec. 1937 al lui „Făt-frumos“) m'au îndemnat să dau în cele ce urmează, câteva lămuriri mai mărunte cu privire la opera și modelele marelui Bucevschi. Ar fi păcat ca ele să fie date uitării, iar renașterea bucevscheană, inaugurată atât de activ prin stăruințele domnilor C. Gheorghian, Petrea Luția și Leca Morariu, reclame adunarea a tot ce se mai poate culege azi din viața și înfăptuirile aceluia care este una din mândriile artei românești.

De altă parte, fresca epocii, care a avut fericirea să fie eternizată prin penelul lui Bucevscsi, merită să fie deplin adăogată, fie chiar prin câteva modeste completări.

*

La pag. 520 al artic. *Bucovina în pictură* de d-l C. Gheorghian („Boabe de grâu“ V, 1934), vedem pictura *Dante în exil*.

Răposatul meu unchiu Emilian Isopescu, mi-a povestit, acu un sfert de veac, că, vizitându-l pe Bucevschi, când lucra la acest tablou, maestrul i-a propus tânărului student de pe atunci dela Facultatea de drept din Viena, să-i fie model pentru una din figurile bărbătești. Unchiul purta, după moda acelor timpuri, „cotelete engleze“. Pictorul l-a îmbrăcat în rasă de călugăr catolic, cu glugă. Ascunzându-i o

EP. BUCEVSCHI

Dante în exil

parte din barbă și schimbându-i astfel înfățișarea „engleză“, l-a transformat într'un fel de monah medieval, care se vede pe primul plan al pânzei.

*

Din acelaș articol (p. 527, nota 2), aflăm că Bucevschi a pictat pe o faianță chipul frumoasei văduve după Dr. Ambrosie Dimitroviță, Aglaia, fiica arhimandritului dela Putna, Arcadie Ciupercovici, iar mai târziu soția judecătorului Cornel Cosovici. Nu ni se spune însă

că această pictură e identică cu farfuria reprodusă la p. 522. Cine a cunoscut-o pe Aglaia Cosovici care până la moartea ei, întâmplată după marele războiu, a fost o frumusețe stranie și romantică, va recunoaște ușor asemănarea figurii depe farfurie (întrucâtva stilizată și idealizată) cu modelul original. O fotografie din tinerețele ei dovedește deasemeni această identitate care mi-a fost confirmată și de d-na Camila Neumann, elevă în pictură a maestrului și prietenă bună a regretatei Aglaia Cosovici.

*

Printre tablourile expuse la Expoziția din Oct. 1937 găsim la Nr. 102 un portret, incadrat de un peisagiu, intitulat „Doamnă în parc”; (Din colecția Doamnei Eugenia Olga Morariu). Numele portretatei nu e indicat. E sora mamei mele, Elena Piteiu, care în vârstă de numai 19 ani, a murit la 20 Aug. / 1 Sept. 1880. O fotografie a ei care o pun, împreună cu fotografia Aglaiei Cosovici la dispoziția *Muzeului Bucevschi*, dovedește identitatea în mod neîndoielnic, iar parcul din tablou e uriașă grădină din dosul caselor bunicului meu Mihai Piteiu, fost președinte al Tribunalului din Cernăuți și apoi avocat tot aici. O mare parte din acea grădină există încă în strada Pitei de astăzi, începând la casa Nr. 10 și ajungând până la edificiul actualului liceu.

*

Încheind, adaog că *Anibal* era pseudonimul lui Bucevschi mai ales pentru picturile în gen Rococo, dintre cari multe au ajuns până'n America. Cum aceste tablouri Bucevschi le reedita, în cea mai mare parte, pentru a-și mări veniturile, el nu le semna cu adevăratul său nume. Informația aceasta o datorez d-lui prof. univ. Const. Isopescu-Grecul, înrudit cu marele pictor, pe care dese ori l-a vizitat în atelierul lui.

Eugen I. Păunel

Mormântul lui Simeon Movilă Voevod în nava ctitorilor dela Sucevița

La munte

(Continuare *)

Tovarăș la masă îl avem și pe d-l Al., ra, simpatic prin felul democratic al comportamentului său, — și cu atât mai simpatic când auzi că gazda Petre Necula nu-l mai slăbește din „domnule general”. Verde la vârstă care nu i-o ghicești, pân' aice'n Arin a venit călare. E'n drum spre cutare comisiune de delimitare. Că nu ne potrivim în prețuirea unui anumit dignitar al nostru, n'are a face. Rămânem tuspatru buni prieteni de-un ceas. Mai ales că „domnu general” se vedește un binevenit mentor drumurilor noastre. Ci-că la Ghilcoș, jupânul Iacob Banfi n'are voia să ne servească păstravi sub 40 centimentri.

Iar un ospăț ca acesta, sus deasupra Bistriței, se mai cerea slăvit și cu altă condimentare: apariția cimpoiului Ieremie Cozan din Dorna-Arin. Orb din naștere — ce compensație îi mai putea dărui soarta decât harul cântului? Piese zise de dânsul sunt neaș-populare și cu adevărat vrednice de toată luarea-aminte; pentru el, vădit alin. Iar cele vesele și sculățele o descreșesc deabinele biata ființă amărită de 51 ani de orbenie. Decât obrazul care vrea să rădă a mucălire, distonează cumplit cu ceea ce de obicei e fața mehen-ghiului.

Nu pierdem prilejul de a face cunoștința cimpoiului. Gata de orce răspuns, bădica Ieremie ne și spune „tătă jătia cimpoiului” „li de chele (piele) de capră; cu păr cu tăt înuntru. Iaca poftim, achipuiși! Și lemnu i așa: chicioarele și caraba. Chicioarele-s aiestea: ciubucu(l) și bârzoiu(l). Lemn rar și scump: de fisă, care-i din vremea lui Ștefân-Vodă și a lui Dărie-Haiducu. Azi greu să mai afli asemenea lemn. Ciubucu-i ista care-l vâri în gură, decât nu tragi ca din ciubuc, da' suflă într'insu de ți se fac obraji mălaie și ochii cât cepele. Suflu și eu — păcatele mele — doară — doar oi simți cepele ochilor” — râde straniu, înfiorător bietul Ieremie Cozan... Și a încheiere: „N'ai hi făcut pân' amu un ocinaș, cu matane cu tăt, și iaca, spusă-i tătă povestea! Îiiraaa! D'apu caraba! Cât pe ce s'o uit, uitare-ar vântu să vă între'n pungă!... Caraba-i cu șesi borți pentru călcătura cântecului. Și la capăt mai are și-o cărăbușă care-i de corn”.

— Și de ce-i bună cărăbușă asta? —

*) Vezi „Făt-frumos XII 1937, 207.

— Hei ! Tare=i bună, *mâfâfăcuța* ! Ian ascultați ! —

Caraba, închisă (adăugită) acum cu fluierelul de cărăbuță, o'ntoarce pe game minore.

— Măi, minunat lucru !

— Vezi=bine ! Că ce credeați dumniavoastră ? Mîntea=i numa la domni și boieri ?

— Bădi Cozane, știi una ?

— Oi ști dacă mi=i spune.

— Am să te chem cândva la Cernăuți.

— La Cernăuți ?

— Îhî ! Târg coale : boieresc. Cât zece Dorne. Să=i zici din bârzoii și la domnăretu deacolo.

— Cheamă=mă când vrei, domnule *prifesâr*, că eu nu mă *sâiesc*. Nevăzând n'îmn'ică, n'î=i tot atîta... Numa ai grijă ca să hie în Cernăuțu ceala și ceava obrazuri : oameni de omenie — să iertați..., precum ca să *înfăleg* și eu ceava. Știi : Mulțan'ita sacă, nimărui nu=i dragă !.., —

Vorbă spusă tare la țanc, devremece plutele stau gata de por=nire. Abia apuci a=ți arăta mulțămîta *ne=seacă*... și să tragi și-o fotografie a lui Ieremie Cozan. Ba la mîna dumisale Petre Necula lepezi și plata de 200 lei pentru plută.

De rămas=bun, ghidușul Cozan behăie din cimpoi a capră, cântă foarte aieva „cu=cu=ri=guuu” și ne urează destul de răspicat chiar și „să=nă=ta=te !”

O scurtă, mai zdravănă clătinătură a plutei, — și vîntul începe a ne cânta în fire suptiri pela urechi. Spinări de munți prind s'alerge'n jurul nostru. Urarea de drum=bun a celor de pe mal se'năbușe'n fîșăitul apei. Pluta noastră, de patru *table* (patru *fețe* de bîrne, prinse una după alta), a pornit=o voinic la vale.

Dar graba ni se=alină curînd. Ai zice că Bistrița și=a mai adus aminte de te=miri=cine rămas în urmă. Cărmaciul îl strigă atunci la cîrmă pe *dălcăuș* (omul din celalt capăt al plutei), se=aruncă pe mal la cutare ciurgăuaș de=și potolește setea și, țopăind de colo'ncoace, are vremea s'apuce coada plutei.

Și'ncepe acum vraja acestui străbun turism, când tu te'nfigi locului, iar Elveția îți defilează în față, tot cu alte costise, tot cu alte perdele de brazi, cu alte cetățui de stînci și alte pervaze de ceriuri... Elveția zic ? Ba ! Moldova ! În largi praguri și prispe de pămînt, răsărind oacheșele căsuțe de munte și unde și unde, albele vedenii

ale portului românesc. La arătoasa bisericuță dela Gheorghîteni se mai întîmplă apoi să se'ngâne cu singurătatea și o limbă de clopot care jelește într'o dungă. Glas de Moldovan vestește deodată stăpînirea acestor împărății ale săhăstriilor: — Măă Nițucă, măăă! Ia sama mă, că *Dumana* iar s'o dat la țarcuri! —

Ca niște tălângi ale pustniciilor răsună numele locurilor, rostite de cârmaci: *Ortoaia, Gheorghîteni, Osoiu, Palmeșu(l)...* Tăbărîm pe laița intruchipată dintr'o oarecare scîndură și ne mobilizăm sculele pentru încondeierea impresiilor.

Pomenirea Căpitanului Darie îți aduce aminte de cel ce, alături de spălăcitele balade ale lui Simion Florea Marian ¹⁾ și alături de plasticul cântec al lui Carol Miculi ²⁾, ni l-a immortalizat pe vajnicul erou popular al Bucovinei: *Ioan Darii, vătaful de haiduci* ³⁾; ne aduce aminte de iscusitul povestitor Iračie Porumbescu, haiduc el însuși, după cît freamăt al codrului a știut să prinză în amintirile sale. Și care, așa fiind, putea să știe bine și rîndul cimpoiului, încât în chiar povestea mai vajnică a lui Darie (*Zece zile de haiducie*) glăsuește: „Iată!”, cimpoiul nostru vine; dar el nuș'ce zice că pe aicea nu de a i se auzi *bârzoitul*“.

Câteva clipe parc'am fi într'o sanie: *ghilele* (bârnela mai groșcioare din plută), dar mai ales *hașca* ⁴⁾ din dreapta și cea de a stînga (*hașcă* se zice cel mai brădoi dintre brazi, care ajunge chiar și la 20 m³), hârșcăiesc peste bolovani și peste colțuri de stînci ca sânciul pe un drum prea prunduit. Și odată, iar ne pomenim ca'nșifți locului. Niciun șopot, niciun zuzăt, niciun zvon! Liniște și oglindă toată apa. Mai hodinește apriga Bistriță? Ori ascultă și se miră unde i-o fi fiind tot clocotul de adineori? Ori se cufundă'n cinești-ce gînd ascuns din fărăfundurile ei?...

¹⁾ Baladele *Darie și maica sa, Darie și mîndra sa, Darie și potira și Darie și Bujor* la S. Fl. Marian, *Poesii populare române* I, Cernăuți 1873.

²⁾ Cf. „*Cîntecu lui Dari*” la Charles Miculi, *Douze airs nationaux roumains*, Léopol (apărute cam pela 1854) pag. 11.

³⁾ Așa-i zice Iračie Porumbescu în *Zece zile de haiducie*, (*Un episod din anul 1815, în Bucovina*) vezi Leonida Bodnarescu, *Scrierile lui Iračie Porumbescu*, Cernăuți 1898, 69.

⁴⁾ La I. G. Sbiera, *Povești populare românești*, Cernăuți 1886 pag. 2 cetim: „a tras într'o pădure, subț o hașcă foarte naltă și groasă” — și apoi Nota: „Hașcă înseamnă un copaci uscat, de regulă înalt, gros și chiar bortos”. Iar la acelaș precursor bucovinean al lui Creangă, la pomenitul Iračie Porumbescu deci, mai dăm și de sprintenele aspecte sintactice: „veașca de baboarnă” (citata ediție L. Bodnarescu, 151) și „hașca asta de babă” (cit. ed. 153).

— Cucu, cucu, cu-cucu! — se răspunde atunci (prinzând atât de iscusit și momentul) pilduitorul reclamagiu, care veșnic își tot strigă numele și tot nevăzut rămâne. Iar la cutare cotitură te'nvăluie puternic miros de rășină. Miroase apoi a umed și a păstrav și a stâncă bătută de arșiță. Ochi, auz, agerime, bună-cumpenire, miros — toate ți le cere plutăritul!

În tulburele șuvoi al haitului, plin de așchii și de lemn ciocârțit pela cele cherestele, se arată alături de pluta noastră și un căpușor de lighioaie. Purcel să fie? Motan? Ba-i chiar cățel! Și apa-l tot joacă, întorcându-l când pe-o parte, când pe cealaltă, — ai zice: cu fața a rămas-bun înspre fiefurile lui natale... Mititel fiind, pluta îl întrece, întocmai cum plutele mai mari, mai grele, merg mai repede decât cele mici.

— Oare câte zile i-or fi trebuind până'n Dunăre? — se face a întreba nușcare.

— N'ajunge el până'n Dunăre, cum n'am s'o văd eu pe bunica fată-mare — se răspunde bădișorul Augustin Țăranu, Dor-nean de felul lui. — Să deie numa'ntr'o *genune*, că racii și cucoana lostiță ce așteaptă? În Bistrița, ferească-Dumnezeu să te dai la fund așa sub sară, ca de pildă amu; că până dimineața, numai ciolănuțe goale rămâi... — ne mai face curaj sfătosul de Augustin.

— Da sânt ele multe *genuni* de aiestea?

— Hehei! Una-i Bistrița seleaca! Numai cea dela *Stânca-Ruștei*, care-o știu eu, — și-i de două-trei staturi de om!... —

În fund, *Pietrosul* se posomorește tot mai mult, amenințând să ne curme calea. Pe malul stâng se ițesc căsuțele *Călineștilor*, în frunte cu ospitaliera casă a celor doi brigadieri silvici. O știi și o răs-știi din zilele unor neuitate popasuri pescărești — petrecute cu acel scump om de omenie, care ți-a pus în mână și arma de vânat și undița, și care — baciul al păstrăvărimei — la 7 Iulie 1935, a pornit-o pe calea vecinicii din chiar marginea unei ape a Muntelui nostru.

Ba și *pescarul Brătescu-Voinești* ne-a ținut într'o vară tovă-rășie în această *Călineșteană* idilă și'n edenul păstrăvesc din *Valea-Colbului*. Pare-că-l vezi, pare-că-l auzi fredonând toată ziua la arii și ochind mereu înspre vârful *Pietrosului*, pe care se declara gata să-l incalece chiar de aice, din grindurile Bistriței. Până ce, într'o asemenea reverie-popas de amiazi, culcat pe proaspete pale de fân și cu nostalgice ochiade trimise *Pietrosului*, s'a pomenit

lista genunilor

autopescuit în cârligele d=sale din căptușeala caschetei! Noroc de directorul spitalului dela Suceava, care, fără de nici o anestezie, ca la ceasul și locul acela, i-a improvisat, cu un simplu briceag de buzunar, cuvenita intervenție chirurgicală. Mai ține d=sa minte cât de

EP. BUCEVSCHI

Elisabeta Ștefaniuc

plastic trăirăm atunci... actul IV din *Apusul de soare* al lui Delavrancea?

Dar iată-ne la... — la capătul Bistriței! Zid de stâncă și brădet ni se proptește'n față. E *Colțu(l) Acrii*! Suntem în poalele a trei uriași: *Pietrosul* (1794 m), *Giurnalăul* (1857 m) și *Rarăul* (1653 m) — și'n cel mai crunt clocot dintre ei și dintre vrăjmașa de Bistriță. Preludiul minunățiilor cari se cheamă *Cheile Bistriței* începe!

Ageră, sprintară, Bistrița se'ncârjoaie la stânga și hohotind din sute și mii de șipotele se furișă sprintenă din fața împietritului zăgaz. Se ascunde apoi parcă în sineși, în alte mute adâncuri. Ocoleşte o mare limbă de pământ (ce mai casă de vilegiatură s'ar cere turnată în vârful ei!) și, scăpată și de aici, își trâmbiță biruința, fremătând cu înmiite șuete de ape înspre *Gura-Colbului*. Dar — alt uriaș opust! De data aceasta un întreg picior de munte, „rădă-cinuță” mă rog, a dumisale Rarăului! Că doar nu s'o apuca șerpoaica de Bistriță s'o încalece, cum o fi făcut în vremuri când încă nici nu ființa om pe pojghița pământului! Ci iute-o zbughește la dreapta.

În fund n'o vezi, dar o știi Valea-Colbului, rai al *undișarilor* în zile bune, dar tărâm al prăpădului și al lui Strâmbă-lemne și al lui Sfarmă-piatră cându-i cumpănă și *nevreme*. Aproape să nu te poți dumiri, acu trei-patru ani, în această tănuită fundătură, unde, dela o vară la alta, mai nimică nu rămăsese nedesfundat: nici copac, nici stâncă, nici izvor. Un iepuraș își dormia somnul cel fără de trezenie, cu jumătate de trupuleț prins supt un *hășcoi* de trunchiu. Îi vezi încă și acuma ochii: sticloși de înghețul morții, dar ieșiți din orbite de nebună spaimă. (Mai rar selbătăciune, la care ochii să poată fi atât de expresiv grai al fricii; încât simbolizarea iepurelui pentru sentimentul imaginat în locuții ca cea a lui Neculce¹⁾): „fiind Grec cu piele de iepure la spate” — cred că și de aice, din *acești* ochi o fi purces). Era o posomorenie de zi ca... vârful Pietrosului de atunci. Și, când trebuia să te fii mai cu ochii strună înspre bulboana unui ditai-păstrăvan, atunci, chiar atunci simțiai mai aievea că o labă stă gata să ți se'nfigă în ceafă.

Dar, în schimb, cât aur de soare și de tămâie a rășinei prelinse dintre cefini, — și cât *colb* de argint din gureșele ei cascade nu ți-a dăruit draga Vale a Colbului! Trăiești acolo simfonii unice, când crudul miros de stâncă îmbrăcăță'n mușchi se amestecă cu șopot de șipote (în toate dinamicele apropierii sau depărtării), — și cu sfârâitul untului din figăița în care se sfârogesc păstrăviorii. Vreme ce pescarul, mai hodinind o toană, cată dus în pripitele unde, care se duc... — unde?... mereu se tot duc, curgând ca vremea, curgând ca viața. . .

Tresai! O ață de vânt ca gheața. E umbra Pietrosului. Și'n-

¹⁾ Cf. M. Kogălniceanu, *Cronicele României...* Tom, II 1872, 398.

treaga vavilonică cetate zisă *Scara*. Cătu-i de nemernică acum biata noastră de plută! Și numai șovăind coboară în hăul din față.

Dar gem legăturile, saltă bârrele, vântul taie, șuvoiul ne-a prins. Și orcât de scară ar fi *Scara* cu trepte cari, dela nivelul apei, urcă până'n tarnița Pietrosului, totuși, *de-o tâmplare, de-o adecă*, de-un eventual naufragiu plutăresc, cogemite brădoi, cu cetina ciungită, ca un enorm prepeleac, iată-l stând gata la călcăiul peretelui de stâncă, pentruca pe el să se acațe la liman..., cine ar fi destoinic de așa acrobație!... Care va să zică plutașul și cui îi zburdă a primblare cu pluta, mai trebuie să fie nu numai toate celelalte, dar, colac peste pupăză, încă și acrobat cocoțat în vârful unui catarg de brad, având în față și sub el colții și ferestrele stâncilor, iar jos, în abis, vâltorile adâncurilor! Bună școală mărinărească Bistrița asta!

Mai este aici apoi și o *moară*. „Moara lui... Cruce-de-aur-cu-noi” — face bădica Augustin: o cataractă ca de trei straturi de om, țîș-nită din coasta Pietrosului.

— Primăvara s'o auzi, când is șăvoaie: te asurzește! Aice-i macină *Ducă-se'n-bolohani* pe cei ce *se plutăresc* asupra unei sfinte sărbători — își face cruce tovarășul nostru de drum. Și-ar mai povesti el multe, dacă toată zidăria de jur-împrejur n'ar răsuna acum de însutite ecouri. Toaca „morii” lui *Ducă-se-pe-pustii*, clo-cotul vâltejurilor din jurul plutei, gâlceava miilor de șipote cari copcesc peste țăncurile Bistriței, umplu 'ntreaga preajmă de freamățul unui pretutindenesc *aaa=așaaa=așșaaa* alb și rece ca gheața, ca zăpada...

Dar albul acesta se'ntunecă repede în deasa umbră a locului. Gonim muți și cremene.

Soare pe celalt mal! Se potrivește pentru configurația locului de aice vorba plutărească, așa cum o știu și plutașii Gane și Vla-huță: *la câmp* = hăisa, la stânga, și *la pădure* = ceala, la dreapta. Și ți-i aminte de versurile pe cari Gane a știut să le prindă în versificația (insinuantă și prin plastica evocare a cadrului și prin bogăția terminologică) *Piatra lui Toader*:

Când *la câmp*, când *la pădure*
Toader pluta-și cârmuiește;
Iată'n *șipot* o îndreaptă,
Iat' acum o *doliește*...

Pe-o cărare din celalt mal coborai acu trei ani înspre *Chirilu*, pentru urcușul Rarăului. Era în drum și-o dughenuță ca pentru nevoile plutașului.

— O mai fi fiind?

— Cum să nu!? Cu oleacă de *mahorcă*, de *aghiazmă jido=vască* (rachiu), un *chiup* (= gavanos) de măslinuțe și — gata! Ba, ca pentru boierimea care se tâmplă de ne cearcă locurile, mai ținea dumiaei, — că femeia stă'n dugheană, la „câștig“ *se cheamă*.... omu (= bărbatul, soțul), tot cu toporul și cu șelele 'ntre bârnelor plutei... pentru domnăret mai ținea și alte=celea: piei de cloșcă... bune de acoperit noaptea în coliba Rarăului și căpestre de purici pentru târla *) lui Lucan — zimbește a râde din codița ochiului înspre noi poznitul de Augustin.

Și=i soare deabinele pe pluțișoara noastră. Și=i soare în *Cot=nărelul* pe care cârmaciul Gheorghe a Lițului tot însorit ni-l închină: — La cinstita față a dumiilorvoastre! Să trăiți! Și trăiască și Bis=trita, că fără de dânsa nu ni se'ndemâna prilejul întâlnirii!...—

Un fulger în luminișul de pe mal! Toporul ridicat în sus, scânteie'n bătaia soarelui. Și glasul omului buciună năprasnic: — *În=chisoaaa=reee!* —

— „Soaareee!“ — răspunde ecoul...

— Uundee? —

— „Undee“ — clocotesc undele bistrițene...

— La *Dâmbu=Colacului!*

— Colacu(l) și lumânarea lui! Că i-am spus să mai *îngăduie* (= aștepte), să nu pornească! — îi închide badea Lițu răsune=tului gura.

— Și apoi: — Gata=i! Am pus=o de mămăligă fără apă! Nu hie cu banat, așa=i la plută: Știe omu când pornește, dar nu știe când se-oprește! —

— Noi — pășiți și de pela alte *închisori* (când pluta rămâne spânzurată'n țancuri ori infundată'n prundiș și se hartioiește dea=curmezișul, de=i vai și amar de plutele care vin în urmă: cu ce trăsnet și ce trosnet se fac țânduri!), ne=am și înhățat lucrșoarele. Cucoana Tincuța dela Târgu=Neamț, care=i cu noi, de mare grabă se prăvale alivanta peste bocceluța dumisale; Bob, „cățelul“, prinde a se scânci adurmecând cumpăna, — și câți ochi, atâta lăcomă pri=vire înspre izbăvirea debarcării. Dar strâmăta *strungă* a apei nu ne sloboade la mal.

— Apu de=amu „tragem la scară“, se cheamă. Că mangositul cela pornind cu graba, s'o 'ntâlnit cu zabava. Știți, pluta *mere* mai

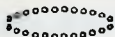
*) E chiar stâna la care ai mas în noaptea de 10—11 August 1934.

repede decât apa. Și iac' așa, s'o pomenit omu cu dosu șuruind pe bolohani! Și gata! — încheie bădișorul Augustin.

...Încheia-ne=am și noi plutăritul, dacă repegiunea apelor și ne=priința malurilor ne=ar ierta să fragem la mal...

(Va urma)

Leca Morariu

Multe și mărunte...

De=ale lui Creangă *). — Am dat peste ediția I=a din *Metoda Nouă*, Iași 1863. Ei bine, la pag. 34, 35 și 36, bucățile *Paserea* (versuri), *Gheorghe Ieneșul*... și *Corbulu* sunt semuate de — *Titu Maiorescu*! Se vede că Maiorescu a cerut apoi să=ri scoată numele în edițiile următoare.

La tipărirea ediției=Creangă din 1906 („Minerva“) m'am lunecat a tipări ca a lui Creangă *Șoarecele șiret și lacom* din *Metoda Nouă*. Maiorescu m'a chemat și mi=a spus că această bucată e luată dintr'o carte didactică a sa de pe când se lupta la Iași pentru... introducerea în școli a limbii române. În ediția următoare am și scos=0.

Acum 35 ani am cercetat rămășițele hârtiilor și cărților din bojdeuca lui Creangă (articolașul din „Șezătoarea“ V 1898—1899), iar în 1906 am îndreptat ediția *Minervei*, după îndreptările căreia s'au luat apoi mai toți ceilalți editori.

La interpelarea din recenzia **) cărții lui Jean Boutière (pag. 13), pot da ră=spunsul că posed trei fotografii ale celor trei pagini cu îndreptările făcute de Creangă. Iar precizarea cerută la pag. 28 asupra cuvântului *chirfosală* se găsește în nota dela începutul glosarului Vasiliu—Kirileanu, în acest cuprins: „Tălmăcirile puse în sem=nul citației sânt ale lui Creangă (vezi „Șezătoarea“ Folticeni, vol. 8 (1904), pag. 156 — cu un articolaș al meu)“.

Adaog vestea că toamna asta am fotografiat m=sul lui Creangă cu povestea *Făt=frumos fiul iepei*, precum și foile rămase dela Maiorescu din *Harap Alb*. Am avut apoi norocul să capăt și fotografia adevăratului catihet al lui Creangă, Nicolai Conta, pe care l=am cunoscut și eu în anii 1886—87, când am învățat la Piatra cântările bisericești.

Gh. T. Kirileanu

* * *

Patologia T. Pisani. — Foarte binevenită reacțiune împotriva patalogiceii pisălogeli a lui T. Pisani, riposta d=ui T. D. Măruță, „Cazul“ T. Pisani și neologismele în limba română, Craiova (1937). Desăvârșit convingător d. Măruță arată că d. Pisani: „plătește... în monedă falsă, pe care publicul cetitor... nu mai are timpul s'o veri=fice“ (19); „face vorbărie... de clacă“ (20); „amestecă chestiunile într'un chip îngrozitor“ (26); în loc „să discute... prin argumente“...

*) Dintr'o scrisoare datată *Piatra=Neamț* 6 Nov. 1937.

**) E vorba de: Leca Morariu, *Pe marginea cărților* IV, 1932 — cu recenzia monografică lui J. Boutière.

„face doar un denunț în chip polițist“ (30); „îl trunchiază (pe Maiorescu) în așa chip“ încât te alegi cu „o idee cu desăvârșire falsă de spre părerile lui Maiorescu“ (41); „nu observă neologismele decât la anumite ¹⁾ persoane“... (43); „folosește neologisme fără să știe ce sunt neologismele — ca Mr. Jourdain al lui Molière, care făcea... proză fără să știe...“ (43); profesează „o scamatorie de bălciu provincial“ (45); „nu poate fi convins, fiindcă nu pricepe aceste lucruri“... (46); „n’a cefit pe Eminescu“ (62); nu se potrivește cu „oamenii iubitori de adevăr“ fiind numai un... T. Pisani (69); exagerează crescendo, încât „ieri am fost amenințați cu *nuielușa*, astăzi cu *poliția*, mâine... va cere ridicarea unei *ghilotine*... până când tema d=sale se va prăbuși definitiv — în ridicol, neavând parte nici măcar de maiestatea morții“... (79); „trunchiază textul adversarului..., așa că publicul nu poate urmări polemica“ (80—81); „nu are pregătirea necesară pentru a ne da directive de limbă“ (81); „la rubrica serioasă a scris numai... humoristice“ (86), etc. etc. etc.... Așa=i, d=le Pisani, „când nu ai decât o idee ²⁾ pe care o morfoleşti și o *pisezi* ³⁾ și o întorci pe toate fețele timp de ani de zile“... (85)!

Dar — cum avem rezerve și față de anumite aserțiuni ale d=lui T. D. Măruță — vom reveni.

* * *

Cam mai ba! — În ciclul *Cu privire la*:... al d=lui Barbu Lăzăreanu, stângăcii, lipsuri și greșeli ca acestea: 1) *Creangă*: „Câtă umanizare“ (3—4)... e în chiar *Capra cu trei iezi* — a semnalat acu G. Ibrăileanu, (*Note și impresii* 1920, 79): „Și chiar capra și iezi nu=s decât megieși ai feciorului lui Ștefan al Petrei, o biată văduvă necăjită cu trei copii...“, poveștile lui Creangă fiind „adevărate nuvele din viața dela țară“ (idem *Scriitori români și străini* 1926, 150). — Citarea (32) la infinitiv („a o pașli, a o șterpeli“) a unor locuții cari niciodată nu viază în această formă verbală (ci numai în tipare ca: *a pașlit=0, tunde=0, șterpelește=0*!) e pendatism à la Dicționarul Academiei Române. — *Păclșit* (33) înseamnă mai ales *slușit* („breee, da rău mai păclșit!“ — cu foarfeca, la tuns). — *Misiunea preotului la sate* e așa cum e, nu fiindcă... Creangă încă nu se pricopsise pe la cea *Junime*, ci pentru că acest articol, al *adolescentului* Creangă, din capul locului era menit pentru... „intelectuali“! — Nevolnicii stilistice: a) Impersonalul

¹⁾ Nu le observă d. p. la ilustrul d=sale tovarăș Stelian Popescu...

²⁾ Una singură, deci: „idee fixă“!...

³⁾ Sublinierea d=lui T. D. Măruță.

impropriu decalchiat, după calapoade streine ¹⁾, cu reflexivul persoanei a 3-a: „la școala din Broșteni unde *se tunde* (sic) chilug și *se învață* pe dinafară *Îngerul a strigat*“ (4—5); b) Repetarea molestă: „izvo=rau din plinul aducerii aminte *care*, la Creangă, însă nu era un ciur prin *care*“... (8). — 2) *Eminescu*: Admirația d=ui Barbu Lăzăreanu pentru „prodigioasele lucrări ale lui G. Călinescu“ (4) e pur și simplu cinism sau... spirit de coterie! — 3) *Alecsandri*: A mai dubita (22) că Alecsandri s'a născut la 1821 (nu la 1819!) înseamnă că ești ²⁾ la nivelul informațiilor istorico-literare ale d=ui N. Petrașcu (cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților* III 1932, 5)! — Ilustrația din pag. 36 închipuiește, nu „*Casa poetului din Mircești*“, ci Biserica=Eminescu dela Ipotești! — 4) *Folklor I: Beură* (10) din fraza „Sărac voinic Leonat... | Că de multe ori *beură*“ nu e „pluralul (*beură* în loc de *bău*)“, ci=i chiar pers. a 3-a singular a unui preterit arhaic (reflex al pluscvamperfectului latin) dăinuitor până astăzi în Țara Oașului (v. Leca Morariu, *Voi laudatu* 1928, 11)! — Asperități stilistice: a) *To=pica* inică: „Dacă *ne=am* fi oprit aici, ... ar fi rămas cetitorii cu im=presia...“ (5), în loc de: „... *Cetitorii ar fi rămas cu*...“!; b) *Caco=fonie*: „*Peste=firică* căci“ (21).

(Va urma)

Leca Morariu

CRONICA

Morții noștri. — Mai ales *ai noștri*, vrednicia celorlalți (Topârceanu, Patrașcanu, Tafrali) fiind proslăvită cu toată cuviința de cătră cei tari și mari... — Deci: *Alexandru Lupeanu=Melin*, întemeietorul și directorul (atâția ani dearândul) al *Foii Poporului* dela Blaj, și nu numai mucenic al unui adevărat apostolat, dar și nume definitiv în pușintica noastră literatură umoristică, cu minunatele sale *Povestiri glumețe* (*Nișă Zdrenghia la București; În America și aiurea*), *Sibi*u 1927.

— *Dr. Vica Mandicevschi* († 30 Oct. 1937), nepoată a marelui muzician Eusebie Mandicevschi, distinsă ca orce vlăstar al acestor Mandicevscheni, uimitoare somitate în oftalmologie practică (la operațiile căreia se înființau medici chiar și din alte continente) și teoretică (cu publicații științifice ap. în străinătate și 'n țară), „trei

¹⁾ Ca 'n jargonul C. F. R.: „A nu se pleca în afară“; „a nu se scuipa“!...

²⁾ Cu impersonalul d=ale, d. B. Lăzăreanu ar trebui să zică: „înseamnă că se este“...

luni înainte de moartea ei a primit chemare la o Universitate americană" (Aurel Dorofteiu în *Calendarul Glasul Bucovinei* 1938, 176). Ce mai Facultate de medicină putea să-și organizeze, din propriile ei elemente, Universitatea românească dela Cernăuți!...

— Dr. Euseb Popovici († 17 Nov. 1937), mare dascăl și învățat al Bucovinei, autor al atâtor publicații (filologice, istorice și didactice), înaintemergător în lupta binelui obștesc român, și mai presus de toate întrupare a dârzeniei valahicești, — nepregetând a-l pofti „la... duel" chiar și pe faimosul inspector românofag Dr. Karl Tumlirz sau... — cităm din substanțialul necrolog, semnat de Victor Morariu în *Calendarul Glasul Bucovinei*, 1938, 186: „...după epuizarea valoroaselor cărți de cefire... ale marelui Ștefureac, Eus. Popovici se însărcinează cu redactarea ediției a doua, deosebită de cea dintâi prin modernizarea materialului de lectură, dar mai ales prin *eliminarea tuturor bucăților de conținut patriotic austriac* și strecurarea a o mulțime de alte bucăți de *iredentism românesc*! E curios faptul că manualele acestea au obținut totuși aprobarea oficială. Abia la 1917, autoritățile școlare austriace au îndrumat o anchetă și o conferință a corpului didactic sucevean, pentru *expurgarea* primejdioaselor cărți". Acest Eusebie Popovici își așteaptă așadar cuvenita monografie! —

— Otilia de Peyersfeld († 25 Febr. 1938, la Suceava), distinsă pianistă, îndepărtată rudă a Porumbestilor, foarte apropiată lor prin devotamentul și realizarea artistică cu care a știut să prezinte muzica românească.

* * *

Răboj. — În *Almanahul Societății scriitorilor români pe anul 1912 (Anul I)*, București 1912, un puțin cunoscut portret al lui C. (Stănică) Berariu și două poezii ale lui: *Nuntă* și *Toamnă*. Ibidem, dintre Bucovineni: *Liviu Marian* și *G. Rotică*. — Comemorarea lui Joseph von Eichendorff (1788—1857) la Universitatea Cernăuțeană (în 12 Martie 1938) se datorește, nu subsemnatului (cum, greșit în forma un Nr. recent din „Sfarmă-piatră"), ci germanistului *Victor Morariu*. Cum distinsa competență a conferențiarului arată că acest cel mai vajnic liric al școlii romantice germane, atât de important și ca novelist, a rămas aproape necunoscut Românilor, — subliniem faptul semnalat de d. V. Morariu că meritul de a ne fi dat, în vednică românească, cel puțin o parte¹⁾ din cea mai izbutită nuvelă a lui Ei-

¹⁾ Șapte din cele zece capitole — în „Floarea Soarelui" a d-lui I. E. Toroușiu An. I 1927 și II 1928.

chendorff (*Aus dem Leben eines Taugenichts*) îi revine bucovineanului Al. Brateș (= Aurel Barbier). — Păcat de toată strădania neologismofobă a Păr. Arhim. Scriban (rev. „Tinerimea română“, ciclul *Babilonul în România*) care culminează în imposibilitatea: „o singură limbă românească în tot poporul nostru“ („Tinerimea română“ An. LVI Nr. 2 din Oct. 1937 pag. 44). — Sub vîoiaia conducere a d-lui Tzigara-Samurçaș, septuagenarele *Convorbiri literare* jubiliază și cu un album comemorativ (N-rele 11—12), închinat dublului centenar Petre Carp (1837—1919) și Ion Creangă (1837—1890). Prețioase contribuții p. Creangă (asupra cărora vom reveni) semnează directorul Al. Tzigara-Samurçaș, și d-nii Emilian I. Constantinescu, tânărul și plasticul Ion Diaconu, C. Gerota, I. G. Dimitriu și Sergiu Ludescu. Specială surpriză: Ilustrațiile p. poveștile lui Creangă, savuros stilizate de realul talent... bucovinean Dr. Wladimir Zaloziecki.

Leca Morariu

* * *

Răboj. — În „Cuget clar“ An. II Nr. 30 din 3 Febr. 1938 pag. 466 d. N. Iorga precizează: „De ani de zile literatura cea rea a intrat în Universități. La Iași, Ibrăileanu, profesorul de această materie, oploșia la *Viața Românească* pe d. Tudor Arghezi, care nu era încă un geniu universal. La București, în căutarea de „capodopere“, se analiza orice produs al scrisului modern. La Cluj, d. Sextil Pușcariu îndrepta pe d. Blaga, cu așa de frumoase începuturi, către manifestatii de misticism din ce în ce mai obscur și mai absurd. Numai la Cernăuți, d. Leca Morariu se ținea la o parte de tendința generală către fabricațiile influențate de Apus, ce rupeau cu o tradiție literară care e una din cele mai prețioase moșteniri ale unui atât de zbuciumat trecut“. — În cronică *Bucovina la Radio: seară C. Porumbescu și T. Flondor*, „Glasul Bucovinei“ (1938 Nr. 5250) următorul foarte legitim protest (semnat Victor Morariu) pentru *Adusu-mi-am aminte* al lui C. Porumbescu: „Nu putem... să nu ridicăm protest energic împotriva ciuntirii, ba chiar alterării totale, în partea a doua, a mărețului nostru „*Adusu-mi-am aminte*“. Nu știm cui i se „datorește“ nefericita „prelucrare“, dar nu putem s'o considerăm decât ca o im-pietate. Și e cu atât mai motivat acest protest al nostru, cât *Adusu-mi-am aminte* există tipărit, revizuit, dar nealterat de Andreescu-Scheletty, apărut în editura familiei, la Cluj 1933, împreună cu alte trei coruri bisericești: *Cade-se cu adevărat, Tatăl nostru și Lăudați pe Domnul*“.

Al. Lupu

Pentru ineditele lui C. Porumbescu

... publicate în Colecția „Făt-frumos“ (vezi rev. „Făt-frumos“ 1937, 156) am mai primit: dela d-l prof. univ. Dr. Silvestru Găina *500 lei*; dela d-na Valeria căp. Oprescu, Hotin, apoi dela d-nii profesori Radu Băcu *), Cernăuți și C. Ieremievici-Dubău, Rădăuți *câte 50 lei*; — iar de pe lista de subscripție încredințată *Ligii Culturale Cernăuți*, următoarele sume: „Liga Culturală“, Cernăuți *500 lei*; D-na prof. Maria Slătinescu și Maior Sever-Slătinescu, d. George V. Cârșteanu, secr. gen. al Univ. Cernăuți, d. I. Vihovici și Banca Regională *câte 100 lei*; d. Colonel V. Miron, d. Dr. Ioan Popp, Banca Românească Cernăuți și Soc. Română de Bancă Cernăuți *câte 50 lei*; Deci: 1.750 lei. — Integral (cu suma din „Făt-frumos“ 1937, 156): **5.155 lei**. Cinste generoșilor cititori culturali! Vivant sequentes!

EP. BUCEVSCI

Aglaia Dimitroviță-Cesovici
(maiolică)

*) E a 2-a ofrandă de 50 lei a d-lui prof. Radu Băcu!

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an
În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

Victor Morariu	Pentru prietenia româno=cehoslovacă
C. Berariu	Dedicație biografiilor (versuri)
Tiberiu Crudu	Spre sara lui Sfântu=Vasile (piesă în=tr'un act)
Adelina I. Cârdei	Dor (versuri)
At. C. Bălăcescu	Prin țară dealungul vremii (continuare)
Dr. P. Vrânceanu	Cântec de toamnă (versuri trad. din Paul Verlaine)
Corneliu Gheorghian	Portretele siretene de pictorul Bucevski
Octavia Lupu=Morariu	Populare (versuri)
Traian Cantemir	Istro=Românii : Nunta
Eugen I. Păunel	Bucevschene
Leca Morariu	La munte (continuare)
Gh. T. Kirileanu și Leca Morariu	Multe și mărunte...
Leca Morariu și Al. Lupu	Cronică

Nu uitați de

Ineditele C. Porumbescu!

BIBLIOGRAFIE

- Tiberiu Crudu**, *Spre sara lui Sfântu-Vasile, Obiceiuri din Nordul Moldovei*, Piesă într'un act, Cernăuți 1938 (Nr. 18 din Colecția : *Seminarul român de literatură modernă și folclor*, Cernăuți).
- Nic. Tcaciuc-Albu**, *Istoria literaturii române*, Ed. II-a, Cernăuți 1937.
- Gh. Tr. Brăileanu**, *Problema petrolului nostru*, Cernăuți 1938.
- C. Turtureanu**, *În jurul unui volum omagial*, Cernăuți 1938.
- V. Săveanu**, *Mișcările literare în Franța de sud și V. Alecsandri*.
- Dr. Rudolf Gassauer**, *Succava muzicală de altă dată*, Suceava 1938.
- Artur Gorovei**, *Folticeni, Cercetări istorice asupra orașului* (Premiată de Acad. Română), Folticeni 1938.
- G. Ursu și G. Nedelea**, *Antologia scriitorilor bârlădeni*, Bârlad 1937.
- * * *, *Un caz nenorocit și trist: Cazul George Pascu*, Iași 1937.
- Ion Diaconu**, *Tradiție și actualitate românească*, Focșani vol. I și II 1936, vol. III 1937 (Admirabilă colecție de conferințe).
- V. I. Cataramă**, *Esenin în românește*, Iași 1938.
- Traian Cantemir**, *Istro-Românii*, Hotin 1937 (Nr. 17 din Colecția : *Semin. rom. de lit. mod. și folclor*, Cernăuți).
- Tatiana Gălușcă**, *Folclor basarabean*, Bălți 1933.
- Petre V. Ștefănuță**, *Două variante basarabene la basmul „Harap Alb*, Chișinău 1937.
- Giorghe Bezviconi**, *Pavel Gore*, Chișinău 1938.
- Cesar Stoika (= Cezar Stoica)**, *Cincinat Pavelescu*, Chișinău 1938.
- Valeriu Șt. Ciobanu**, *Jertfa zidirii la Ucrâineni și Ruși*, Chișinău 1938.
- D. N. Mincev**, *Bulgarii din Basarabia de sud*, (?) 1938.
- Dr. Rudolf Gassauer**, *Teracote Sucevene*, Vălenii-de-Munte 1938.
- Artur Gorovei**, *Ouăle de Paști*, *Studiu de folclor*, București 1937.
- P. V. Ștefănuță**, *Cercetări folklorice în Valea Nistrului de Jos*, București 1937.
- Ilie Corfus**, *Mihai Viteazul și Polonii*, *Cu documente inedite*, București 1938.
- Al. Lascarov-Moldovanu**, *Cruce și naționalism*, București 1938.
- Vlad Bănățeanu**, *Armenii în istoria și în viața românească*, București 1938.
- Mihai Horodnic**, *Haiducii*, *Piesă în trei tablouri*, București, „Bucovina“ I. E. Toroușiu.
- D. Murărașu**, *Hasdeu*, *Ediția Mircea Eliade*, București 1938.
- Lucian Costin**, *Din viața scriitorilor*, București.
- Barbu Lăzăreanu**, *Cu privire la : Traduceri și traducători I și II ; Folklor I ; Teatru — București*.
- Gh. Vrabie**, *Mesianism ardelean*, București 1937.
- Claudio Isopescu**, *La stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia*, Roma 1937 — XVI.
- László Gáldi**, *Gondolatok Verrier Francia Verstanáról*, Budapest 1937.
- Ladislav Gáldi**, *Contributions a l'étude des lexiques latins-hongrois*., Budapest 1938.

* * *

- Buletinul Institutului Social Român din Basarabia*, Tom. I 1937, Chișinău 1937.
- C. Porumbescu**, *Hora Brașovului* (p. pian), Ed. a II-a, Cernăuți 1938.